

3. Не запроваджена накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; і як наслідок - не забезпечено залучення довгострокових пасивів.

4. Не реформовано систему корпоративного управління державних банків.

5. Не створено системи захисту прав споживачів фінансових послуг.

Вирішення цих проблем є основою стабільної фінансової системи держави та базою для подальшого розвитку і функціонування її банківського сектору.

2.2. Оцінка ринкової вартості банківського бізнесу на основі дохідного підходу

Існує три основних методичних підходи до оцінювання вартості бізнесу: витратний, порівняльний та дохідний. Базою витратного методу є оцінка існуючих активів банку без урахування поточного прибутку, прогнозних майбутніх доходів та нематеріальних активів. Порівняльний підхід полягає у порівняльному аналізі основних параметрів оцінювального банку з банком-аналогом. Дохідний підхід заснований на припущенні, що потенційний покупець не повинен заплатити за частку в бізнесі більше, ніж він може принести доходів у майбутньому. При цьому майбутні доходи дисконтуються і приводяться до поточної вартості на дату проведення оцінювання [162, с. 213]. Останній підхід включає в себе: метод доданої економічної вартості, метод капіталізації доходів та метод дисконтування грошових потоків.

Використання методу капіталізації доходів доцільне лише тоді, коли банк отримує рівні за обсягами доходи протягом тривалого періоду. Метод дисконтування грошових потоків передбачає прогноз грошових потоків у майбутньому та приведення їх до поточної вартості шляхом дисконтування.

Цей метод ураховує дуже важливу характеристику банку - можливість генерувати грошові потоки і часовий фактор вартості майбутніх грошових потоків. Саме тому він вважається найбільш прийнятним і використовується у багатьох дослідженнях, оскільки враховує інвестиційні інтереси майбутнього власника.

Визначимо вартість ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України», АТ КБ «Приватбанк» та ПАТ «Державний Ощадний банк України», використовуючи метод дисконтування грошового потоку в межах дохідного підходу. Для аналізу ми вибрали банки першої групи – банки з державною часткою, у яких держава володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку.

Метод дисконтування грошового потоку вважається найбільш прийнятним для інвестора, оскільки враховує майбутні доходи, які дають можливість інвестору окупити вкладену інвестицію та отримати великий прибуток. Цей метод передбачає використання формули дисконтування грошових потоків.

Дисконтування грошових потоків здійснюється за формулою:

$$Value = \sum_{i=1}^n \frac{CF_i}{(1+r)^i} \quad (2.1)$$

де Value – вартість банку, CF_t – чистий грошовий потік у певному періоді, r – ставка дисконту; n – строк життя активу.

Ставка дисконтування – це процентна ставка, яка використовується для оцінки та дисконтування майбутніх грошових потоків у поточну вартість, що є базою для визначення ринкової вартості банку в межах дохідного підходу. З економічної сторони, ставка дисконтування – це вартість залученого банком капіталу, яку можна визначити за допомогою САМР:

$$k_e = R_f + \beta * (k_m - R_f) + S_1 + S_2 + C, \quad (2.2)$$

де k_e – необхідна ставка повернення власного капіталу; R_f – безризикова ставка; β – коефіцієнт бета; k_m – очікувана ставка повернення капіталу на ринку; S_1 – премія за розмір; S_2 – премія за ризик; C – премія за ризик країни [160, с. 141].

Бета коефіцієнт (β) розраховується спеціалізованими установами, шляхом аналізу фондового ринку. У зв'язку з тим, що інформація про значення ставки дисконту відсутня, необхідно її оцінити.

Безризиковою ставкою є ставка за єврооблігаціями, емітованими державою України з терміном погашення у 2017 р., яка становить 6,08%. Премія за ризик становить 3,2. Премія за ризик країни розраховується як різниця між ставками за казначейськими облігаціями США (4,56%) та єврооблігаціями, емітованими державою України (6,08%). Премія за розмір становить 4,35%. Показник премії за ризик інвестування в компанії з незначною капіталізацією розраховується як різниця між середньою історичною дохідністю в компанії з незначною капіталізацією та історичною дохідністю в компанії в середньому по фондовому ринку. Коефіцієнт β (показник системного ризику) без розрахунку фінансового важеля для банківської установи становить 0,52 [90].

Далі слід розробити прогноз вільного грошового потоку. У таблиці 2.5 подано динаміку за 2013-2017 рр. вільного грошового потоку ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України», АТ КБ «Приватбанк» та ПАТ «Державний Ощадний банк України».

Як видно із таблиці 2.5., динаміка вільного грошового потоку характеризується нестабільністю, оскільки у певних періодах відбулось зниження показника вільного грошового потоку. Це ускладнює прогнозування цього показника на подальші періоди.

При цьому зробимо припущення, що грошовий потік буде змінюватися з середнім значенням абсолютного відхилення за п'ять

останніх років. Розрахунок прогнозних значень грошового потоку ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України», АТ КБ «Приватбанк» та ПАТ «Державний Ощадний банк України» подано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.5

Динаміка вільного грошового потоку ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України», АТ КБ «Приватбанк», ПАТ «Державний Ощадний банк України» за 2013-2017 рр., млн. грн. *

Роки	ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України»	АТ КБ «Приватбанк»	ПАТ «Державний Ощадний банк України»
2013	17313	73501	22664
2014	32044	65591	26226
2015	45483	82169	50455
2016	46968	77096	88300
2017	48228	105772	80340

* Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності банків

Для того, щоб вирахувати вартість банку в межах дохідного підходу використаємо формулу дисконтування грошових потоків:

$$\text{Value}_1 = 55957/(1+0,116)^1 + 63686/(1+0,116)^2 + 71415/(1+0,116)^3 + 79144/(1+0,116)^4 + 86873/(1+0,116)^5 = 253862,0 \text{ млн. грн.}$$

(вартість ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України»).

$$\text{Value}_2 = 113840/(1+0,116)^1 + 121908/(1+0,116)^2 + 129976/(1+0,116)^3 + 138044/(1+0,116)^4 + 146112/(1+0,116)^5 = 466800,5 \text{ млн. грн.}$$

(вартість АТ КБ «Приватбанк»).

$$\text{Value}_3 = 94759/(1+0,116)^1 + 109178/(1+0,116)^2 + 123597/(1+0,116)^3 + 138016/(1+0,116)^4 + 152435/(1+0,116)^5 = 438526,7 \text{ млн. грн.}$$

(вартість ПАТ «Державний Ощадний банк України»).

Провівши розрахунок вартості вище згаданих банків, слід відмітити те, що метод оцінки вартості банку з використанням дохідного підходу враховує майбутні грошові потоки, а не минулі.

Таблиця 2.6

Розрахунок середнього значення абсолютного відхилення грошового потоку ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», АТ КБ «Приватбанк», ПАТ «Державний Ощадний банк України», млн. грн.

Роки	ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»	АТ КБ «Приватбанк»	ПАТ «Державний Ощадний банк України»
2014	14731	-7910	3562
2015	13439	16578	24229
2016	1485	-5073	37845
2017	1260	28676	-7960
Середнє значення абсолютного відхилення	7729	8068	14419

Примітка: розраховано автором

Прогнозовані значення грошового потоку банків подані у таблиці 2.7.

З одного боку, це позитивний момент, оскільки він враховує очікування інвесторів та перспективи розвитку банківської установи. З іншого боку, цей метод доцільно використовувати для тих банківських установ, які мають прогнозований та стабільний розвиток. Крім цього, вагомою проблемою вартісно-орієнтованого управління є визначення ставки дисконтування. У нашому конкретному випадку ставку дисконтування визначено орієнтовно, тому що коефіцієнт β розраховується на підставі інформації фондового ринку. На жаль, як відомо, фондовий ринок України характеризується недостатнім рівнем розвитку. Ці фактори ставлять під сумнів достовірність розрахунків.

Прогнозні значення грошового потоку ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», АТ КБ «Приватбанк», ПАТ «Державний Ощадний банк України» у 2018-2026 рр., млн.грн.

Роки	ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»	АТ КБ «Приватбанк»	ПАТ «Державний Ощадний банк України»
2018	55957	113840	94759
2019	63686	121908	109187
2020	71415	129976	123597
2021	79144	138044	138016
2022	86873	146112	152435
2023	94602	154180	166854
2024	102331	162248	181273
2025	110060	170316	195692
2026	117789	178384	210111

Примітка: розраховано автором

Тому, необхідно визначити фінансові показники, що є найбільш значущими для кожного окремого банку та у повній мірі характеризують грошовий потік. Оцінка їх тренду є першим етапом до якісної оцінки вартісноорієнтованого управління, що допомагає визначити сприятливі та загрозові тенденції, а також стане основою для формування ефективних стратегій функціонування комерційних банків у країні.

Проведемо кореляційний аналіз залежності вартості банку і відносних показників: адекватності регулятивного капіталу; рентабельності капіталу; рентабельності активів; рівня процентної маржі; ліквідності; рівня проблемних кредитів; коефіцієнта достатності капіталу; фінансового левериджу. Вплив зазначених показників на зміну ринкової вартості банку доцільно здійснити за допомогою регресійного аналізу, який забезпечить врахування мультиколінеарності між ними.

Використовуючи методи регресійного аналізу, визначимо вплив цих показників на зростання ринкової вартості банку, оскільки в кожному окремому випадку ці фактори перебувають у різних співвідношеннях.

Регресійні моделі мають такі переваги:

- аналітично відображують взаємозв'язки між показником та факторами, що досліджуються;
- дають можливість оцінити міру впливу окремих факторів на показник;
- забезпечують визначення оцінки впливу всіх факторів на показник;
- їх можна порівняно просто реалізувати на сучасних електронно-обчислювальних машинах;
- дають можливість отримати вірогідні результати прогнозування як для складної динаміки розвитку досліджуваного об'єкта, так і для складного зв'язку між змінними;
- їх можна перевірити сучасними математичними методами на адекватність дійсним статистичним даним;
- є достатньо простими в реалізації.

Комплексну взаємодію всіх факторів (X_1, X_2, \dots, X_n) з результативним показником (Y) можна описати рівнянням лінійної багатофакторної регресії виду [84]:

$$Y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n, \quad (2.3)$$

Використовуючи дані ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», АТ КБ «Приватбанк», ПАТ «Державний Ощадний банк України» у річній динаміці за 2013-2017 рр. побудуємо регресійну модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу (Y) від факторів:

X_1 – адекватність регулятивного капіталу;

X_2 – рентабельність капіталу;

X_3 – рентабельність активів;

X_4 – рівень процентної маржі;

X_5 – ліквідність;

X_6 – рівень проблемних кредитів;

X_7 – коефіцієнт достатності капіталу;

X_8 – фінансовий леверидж.

Важливим у методиці проведення кореляційно-регресійного аналізу є перевірка моделі на наявність мультиколінеарності – лінійної залежності між факторами. Існує стохастична (ймовірнісна) і функціональна форма мультиколінеарності. При функціональній формі в моделі має бути присутнім хоча б один фактор, який пов'язаний функціональною залежністю з будь-яким іншим фактором моделі або з усіма іншими. В економічних моделях мультиколінеарність, як правило, проявляється у стохастичній формі [84].

Наявність або відсутність мультиколінеарності доцільно перевіряти за допомогою кореляційної матриці у MS Office Excel.

Зміст кореляційного аналізу полягає у тому, щоб виявити ступінь зв'язку між двома випадковими величинами (X та Y). Для визначення такого зв'язку використовують коефіцієнт кореляції, який оцінюється вибором n пов'язаних пар спостережень (x_i, y_i) із усієї сукупності X та Y .

Коефіцієнт кореляції має значення від -1 до 1 . Якщо під час розрахунків ми отримуємо величину меншу за -1 або більшу за $+1$, це означає, що при розрахунках існує помилка. Якщо значення коефіцієнта кореляції 0 , це означає, що лінійної залежності між заданими змінними не існує.

Визначимо рівень кореляції між даними ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» (Додаток В). Як видно із проведених розрахунків, сильний зв'язок спостерігається із рівнем процентної маржі ($0,848691$), коефіцієнтом достатності капіталу ($0,833223$), адекватністю регулятивного капіталу ($0,695767$). Найбільший, але обернено пропорційний вплив має рівень проблемних кредитів ($-0,92165$). Найменший вплив має фінансовий леверидж ($-0,02016$), рентабельність активів ($0,225157$), ліквідність ($-0,24069$). Значне занепокоєння викликає наявність парної кореляції між змінними X_6 та X_4 , X_7 та X_1 , X_8 та X_2 , які мають кореляційну залежність і у нашому випадку ця залежність буде мати вплив на змінну Y .

Після проведення перевірки коефіцієнта парної кореляції на значущість за t-критерієм Стюдента бачимо, що між змінними існує статистичний зв'язок. Результати регресійної статистики бачимо у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Результати регресійної статистики
ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»

Регресійна статистика	
Множинний R	0,974568
R-квадрат	0,949782
Нормативний R-квадрат	0,799128
Стандартна помилка	11,17386
Спостереження	5

Примітка: розраховано автором

Множинний R визначає та показує якість отриманої моделі. Згідно з нашими проведеними розрахунками коефіцієнт множинної кореляції становить 0,974568. Це свідчить про наявність високої кореляції у даній моделі.

Показник R-квадрата наближений до 1. Це означає, що модель є адекватною. Модель дає пояснення, що 94,98% припадає на обрані нами фактори (X_1 - X_8), а 5,02% на інші невраховані фактори.

У зв'язку із тим, що багато величин є мультиколінеарними або мають низький вплив на Y , ми отримаємо економіко-математичну модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу в такому вигляді:

$$Y = a_1 + a_2X_1 + a_3X_2 + a_4X_3,$$

де Y – відношення вартості банку до балансового капіталу;

X_1 – адекватність регулятивного капіталу;

X_2 – рівень проблемних кредитів;

X_3 – коефіцієнт достатності капіталу.

Економетрична модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу та вибраних факторів ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» матиме такий вигляд:

$$Y = 248,3793 - 1,57663X_1 - 0,97953X_2 + 3,628793X_3$$

Проведемо оцінку адекватності моделі на основі критерія Фішера (таблиця 2.9). При заданих рівнях значимості розрахований критерій Фішера є більшим за табличне значення, що свідчить про адекватність даної моделі. Підтверджує адекватність моделі отриманий рівень значимості критерія Фішера 0,28291871 (наближається до нуля).

Таблиця 2.9

Оцінка адекватності моделі залежності відношення вартості банку до балансового капіталу від адекватності регулятивного капіталу, рівня проблемних кредитів та коефіцієнт достатності капіталу ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»

Джерело варіації	Кількість ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F- критерій Фішера	Значимість F-критерія Фішера
Регресія	3	2361,403644	787,13455	6,30438768	0,28291871
Залишок	1	124,8550356	124,85504		
Загальна	4	2486,25868			

Примітка: розраховано автором

Побудована нами модель є статистично надійною. Розрахункове значення F-критерію Фішера перевищує критичне F_{кр} (6,30438768 > 0,28291871). Тобто із достовірністю 95% (1 - α = 1 - 0,05) × 100 можна стверджувати, що знайдені нами залежності відношення вартості банку до балансового капіталу від адекватності регулятивного капіталу, рівня проблемних кредитів та коефіцієнт достатності капіталу ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» є надійним та значущим.

Визначимо рівень кореляції між даними АТ КБ «Приватбанк» (Додаток В). Як видно із проведених розрахунків, сильний зв'язок спостерігається із рівнем процентної маржі (0,860726), коефіцієнтом

достатності капіталу (0,594473), адекватністю регулятивного капіталу (0,558919). Найбільший, але обернено пропорційний вплив має рівень проблемних кредитів (-0,96391). Найменший вплив має фінансовий леверидж (-0,17691), рентабельність капіталу (0,301196), ліквідність (0,112133).

Значне занепокоєння викликає наявність парної кореляції між змінними X_7 та X_5 , X_6 та X_4 , X_6 та X_1 , X_8 та X_5 . Це свідчить про те, що дані величини мають кореляційну залежність і у нашому випадку ця залежність буде мати вплив на змінну Y .

Перевірка коефіцієнта парної кореляції на значущість за t-критерієм Стьюдента показала, що між змінними існує статистичний зв'язок. Результати регресійної статистики відображено у табл. 2.10.

Множинний R визначає та показує якість отриманої моделі. Згідно наших проведених розрахунків коефіцієнт множинної кореляції становить 0,998912. Це свідчить про наявність високої кореляції у даній моделі.

Таблиця 2.10

Результати регресійної статистики АТ КБ «Приватбанк»

Регресійна статистика	
Множинний R	0,998912
R-квадрат	0,997824
Нормативний R-квадрат	0,991297
Стандартна помилка	2,362201
Спостереження	5

Примітка: розраховано автором

Показник R-квадрата є наближеним до 1. Це означає, що модель є адекватною. Модель дає пояснення, що 99,78% припадає на вибрані нами фактори (X_1 - X_8), а 0,22% на інші невраховані фактори.

У зв'язку із тим, що багато величин мультиколінеарні або мають низький вплив на Y , отримаємо економіко-математичну модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу в такому вигляді:

$$Y = a_1 + a_2X_1 + a_3X_2 + a_4X_3,$$

де Y – відношення вартості банку до балансового капіталу;

X_1 – рівень процентної маржі;

X_2 – рівень проблемних кредитів;

X_3 – коефіцієнт достатності капіталу.

Економетрична модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу та вибраних факторів АТ КБ «Приватбанк» матиме такий вигляд:

$$Y = 240,5633 - 14,1786X_1 - 1,64975X_2 + 7,601254X_3$$

Проведемо оцінку адекватності моделі на основі критерія Фішера (табл. 2.11). При заданих рівнях значимості, розрахований критерій Фішера є більшим за табличне значення, що свідчить про адекватність даної моделі. Підтверджує адекватність моделі отриманий рівень значимості критерія Фішера 0,059368 (наближається до нуля).

Таблиця 2.11

Оцінка адекватності моделі залежності відношення вартості банку до балансового капіталу від рівня процентної маржі, рівня проблемних кредитів та коефіцієнт достатності капіталу АТ КБ «Приватбанк»

Джерело варіації	Кількість ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F- критерій Фішера	Значимість F-критерія Фішера
Регресія	3	2559,131	853,0437	152,8753	0,059368
Залишок	1	5,579996	5,579996		
Загальна	4	2564,711			

Примітка: розраховано автором

Визначимо рівень кореляції між даними ПАТ «Державний Ощадний банк України» (Додаток В). Як видно із проведених розрахунків, найбільший зв'язок спостерігається із рівнем процентної маржі (0,989301) та обернено пропорційний вплив має рівень проблемних кредитів (-0,89781). Найменший вплив має фінансовий леверидж (-0,35773), рентабельність капіталу (-

0,16401), ліквідність (0,128434). Значне занепокоєння викликає наявність парної кореляції між змінними X_5 та X_1 , X_8 та X_1 , X_8 та X_5 , X_8 та X_7 . Це свідчить про те, що дані величини мають кореляційну залежність, і у нашому випадку ця залежність буде мати вплив на змінну Y .

Після проведення перевірки коефіцієнта парної кореляції на значущість за t - критерієм Стюдента бачимо, що між змінними існує статистичний зв'язок. Результати регресійної статистики наведено у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Результати регресійної статистики
ПАТ «Державний Ощадний банк України»

Регресійна статистика	
Множинний R	0,994703
R-квадрат	0,989434
Нормативний R-квадрат	0,957735
Стандартна помилка	13,81755
Спостереження	5

Примітка: розраховано автором

Множинний R визначає та показує якість отриманої моделі. Згідно з нашими проведеними розрахунками коефіцієнт множинної кореляції становить 0,994703. Це свідчить про наявність високої кореляції у даній моделі.

Показник R-квадрата наближений до 1. Це означає, що модель є адекватною. Модель дає пояснення, що 98,94% припадає на вибрані нами фактори (X_1 - X_8), а 1,06% на інші невраховані фактори.

У зв'язку із тим, що багато величин мультиколінеарні або мають низький вплив на Y , отримаємо економіко-математичну модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу в такому вигляді:

$$Y = a_1 + a_2X_1 + a_3X_2 + a_4X_3,$$

де Y – відношення вартості банку до балансового капіталу;

X_1 – рівень процентної маржі;

X_2 – рівень проблемних кредитів;

X_3 – коефіцієнт достатності капіталу.

Економетрична модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу та вибраних факторів ПАТ «Державний Ощадний банк України» матиме такий вигляд:

$$Y = 225,0286 + 40,06479X_1 - 0,93681X_2 + 0,128951X_3$$

Проведемо оцінку адекватності моделі на основі критерія Фішера (таблиця 2.13). При заданих рівнях значимості, розрахований критерій Фішера є більшим за табличне значення, що свідчить про адекватність даної моделі. Підтверджує адекватність моделі отриманий рівень значимості критерія Фішера 0,130648 (наближається до нуля).

Таблиця 2.13

Оцінка адекватності моделі залежності відношення вартості банку до балансового капіталу від рівня процентної маржі, рівня проблемних кредитів та коефіцієнт достатності капіталу ПАТ «Державний Ощадний банк України»

Джерело варіації	Кількість ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F- критерій Фішера	Значимість F-критерія Фішера
Регресія	3	17878,55	5959,516	31,21397	0,130648
Залишок	1	190,9246	190,9246		
Загальна	4	18069,47			

Примітка: розраховано автором

Отже, запропоновані нами моделі для трьох банків з державною часткою є адекватні, оскільки відповідають нормативним значенням та їх значущості відповідним критеріям. Проведений кореляційно-регресійний аналіз багатьох факторів дозволив нам обрати лише ті, які найбільш суттєво впливають на відношення вартості банку до балансового капіталу банків першої групи, а саме: рівень процентної маржі; рівень проблемних кредитів; коефіцієнт достатності капіталу. Отримане рівняння після побудови регресійної моделі може бути використане для факторного економічного аналізу та прогнозування діяльності банківських установ.

Наступним етапом є аналіз другої групи банків – банків іноземних банківських груп, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам, а саме: ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». У таблиці 2.14 подано динаміку за 2013-2017 рр. вільного грошового потоку зазначени банків.

Таблиця 2.14

Динаміка вільного грошового потоку ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2013-2017 рр., млн. грн.

Роки	ПАТ «Кредобанк»	ПАТ «Укрсиббанк»	ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»
2013	1 292	14 650	23 127
2014	2 224	19 499	24 897
2015	4 132	33 242	39 338
2016	5 531	28 247	44 357
2017	8 082	33 493	52 188

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності банків

Як видно із таблиці 2.15, динаміка показника теж характеризується нестабільністю, і тому вважаємо за доцільне ввести певні припущення, що грошовий потік буде змінюватись із середнім значенням абсолютного відхилення за останні п'ять років.

Таблиця 2.15

Розрахунок середнього значення абсолютного відхилення грошового потоку ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», млн. грн.

Роки	ПАТ «Кредобанк»	ПАТ «Укрсиббанк»	ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»
2014	932	4 849	1 770
2015	1 908	13 743	14 441
2016	1 399	-4 995	5 019
2017	2 551	5 246	7 831
Середнє значення абсолютного відхилення	1 698	4 711	7 265

Примітка: розраховано автором

Розрахунок прогнозних значень грошового потоку ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» подано у таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Прогнозні значення грошового потоку ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2018-2026 рр., млн. грн.

Роки	ПАТ «Кредобанк»	ПАТ «Укрсиббанк»	ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»
2018	9 780	38 204	59 453
2019	11 478	42 915	66 718
2020	13 176	47 626	73 983
2021	14 874	52 337	81 248
2022	16 572	57 048	88 513
2023	18 270	61 759	95 778
2024	19 968	66 470	103 043
2025	21 666	71 181	110 308
2026	23 364	75 892	117 573

Примітка: розраховано автором

Для того, щоб вирахувати вартість банку в межах дохідного підходу використаємо формулу дисконтування грошових потоків:

$$\text{Value}_1 = 9780/(1+0,116)^1 + 11478/(1+0,116)^2 + 13176/(1+0,116)^3 + 14874/(1+0,116)^4 + 16572/(1+0,116)^5 = 46\,621,04 \text{ млн. грн.}$$

(вартість ПАТ «Кредобанк»).

$$\text{Value}_2 = 38204/(1+0,116)^1 + 42915/(1+0,116)^2 + 47626/(1+0,116)^3 + 52337/(1+0,116)^4 + 57048/(1+0,116)^5 = 169\,650,70 \text{ млн. грн.}$$

(вартість ПАТ «Укрсиббанк»).

$$\text{Value}_3 = 59453/(1+0,116)^1 + 66718/(1+0,116)^2 + 73983/(1+0,116)^3 + 81248/(1+0,116)^4 + 88513/(1+0,116)^5 = 263\,580,40 \text{ млн. грн.}$$

(вартість ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»).

Визначимо рівень кореляції між даними ПАТ «Кредобанк» (Додаток Г). Як видно із проведених розрахунків, сильний зв'язок спостерігається із адекватністю регулятивного капіталу (0,578068) та рівнем

проблемних кредитів (0,89394). Найменший вплив має фінансовий леверидж (0,08051), коефіцієнт достатності капіталу (0,175734), ліквідність (0,13103).

Найбільший, але обернено пропорційний вплив має рентабельність активів (-0,97867) та рівень процентної маржі (-0,76079). Значне занепокоєння викликає наявність парної кореляції між змінними X_6 та X_2 , X_8 та X_7 , X_3 та X_2 . Це свідчить про те, що дані величини мають кореляційну залежність, і у нашому випадку ця залежність буде мати вплив на змінну Y .

Після проведення перевірки коефіцієнта парної кореляції на значущість за t -критерієм Стюдента бачимо, що між змінними існує статистичний зв'язок. Результати регресійної статистики відображено в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Результати регресійної статистики ПАТ «Кредобанк»

Регресійна статистика	
Множинний R	0,991788
R-квадрат	0,983644
Нормативний R-квадрат	0,934577
Стандартна помилка	62,04982
Спостереження	5

Примітка: розраховано автором

Множинний R визначає та показує якість отриманої моделі. Згідно з нашими проведеними розрахунками коефіцієнт множинної кореляції становить 0,991788. Це свідчить про наявність високої кореляції у даній моделі.

Показник R-квадрата наближений до 1. Це означає, що модель є адекватною. Модель дає пояснення, що 98,36% припадає на вибрані нами фактори (X_1 - X_8), а 1,64% на інші невраховані фактори.

У зв'язку із тим, що багато величин мультиколінеарні або мають низький вплив на Y , ми отримаємо економіко-математичну модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу у такому вигляді:

$$Y = a_1 + a_2X_1 + a_3X_2 + a_4X_3,$$

де Y – відношення вартості банку до балансового капіталу;

X_1 – рентабельність активів;

X_2 – рівень процентної маржі

X_3 – рівень проблемних кредитів.

Економетрична модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу та вибраних факторів ПАТ «Кредобанк» матиме такий вигляд:

$$Y = 480,3119 - 52,8465X_1 - 1,08876X_2 + 4,770434X_3$$

Проведемо оцінку адекватності моделі на основі критерію Фішера (таблиця 2.18). При заданих рівнях значимості, розрахований критерій Фішера є більшим за табличне значення, що свідчить про адекватність даної моделі. Підтверджує адекватність моделі отриманий рівень значимості критерія Фішера 0,162389 (наближається до нуля).

Побудована нами модель є статистично надійною. Розрахункове значення F-критерія Фішера перевищує критичне $F_{кр}$ ($20,04678 > 0,162389$). Тобто із достовірністю можна стверджувати, що знайдені нами залежності відношення вартості банку до балансового капіталу від рентабельності активів, рівня процентної маржі та рівня проблемних кредитів ПАТ «Кредобанк» надійні та значущі.

Таблиця 2.18

Оцінка адекватності моделі залежності відношення вартості банку до балансового капіталу від рентабельності активів, рівня процентної маржі та рівня проблемних кредитів ПАТ «Кредобанк»

Джерело варіації	Кількість ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F- критерій Фішера	Значимість F-критерія Фішера
Регресія	3	231551,2	77183,72	20,04678	0,162389
Залишок	1	3850,181	3850,181		
Загальна	4	235401,3			

Примітка: розраховано автором

Визначимо рівень кореляції між даними ПАТ «Укрсиббанк» (Додаток Г). Як видно із проведених розрахунків, незначний вплив має коефіцієнт достатності капіталу (0,283806), адекватністю регулятивного капіталу (-0,20889). Найбільший, але обернено пропорційний вплив має рентабельність капіталу (-0,53657), рівень процентної маржі (-0,85256) та рівень проблемних кредитів (-0,5298). Значне занепокоєння викликає наявність парної кореляції між змінними X_3 та X_2 , X_7 та X_1 , X_7 та X_5 , X_8 та X_5 . Це свідчить про те, що дані величини мають кореляційну залежність, і у нашому випадку ця залежність буде мати вплив на змінну Y .

Після проведення перевірки коефіцієнта парної кореляції на значущість за t -критерієм Стьюдента бачимо, що між змінними існує статистичний зв'язок. Результати регресійної статистики відображено в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Результати регресійної статистики ПАТ «Укрсиббанк»

Регресійна статистика	
Множинний R	0,979424
R-квадрат	0,959271
Нормативний R-квадрат	0,837083
Стандартна помилка	50,5223
Спостереження	5

Примітка: розраховано автором

Множинний R визначає та показує якість отриманої моделі. Згідно з нашими проведеними розрахунками коефіцієнт множинної кореляції становить 0,97942. Це свідчить про наявність високої кореляції у даній моделі.

Показник R-квадрата наближений до 1. Це означає, що модель є адекватною. Модель дає пояснення, що 95,93% припадає на вибрані нами фактори (X_1 - X_8), а 4,07% на інші невраховані фактори.

У зв'язку із тим, що багато величин мультиколінеарні або мають низький вплив на Y , ми отримаємо економіко-математичну модель

залежності відношення вартості банку до балансового капіталу у такому вигляді:

$$Y = a_1 + a_2X_1 + a_3X_2 + a_4X_3,$$

де Y – відношення вартості банку до балансового капіталу;

X_1 – рентабельність капіталу;

X_2 – рівень процентної маржі

X_3 – рівень проблемних кредитів.

Економетрична модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу та вибраних факторів ПАТ «Укрсиббанк» набуде вигляду:

$$Y = 1322,3383 - 1,26646X_1 - 106,098X_2 - 9,91321X_3$$

Проведемо оцінку адекватності моделі на основі критерія Фішера (таблиця 2.20).

Таблиця 2.20

Оцінка адекватності моделі залежності відношення вартості банку до балансового капіталу від рентабельності капіталу, рівня процентної маржі та рівня проблемних кредитів ПАТ «Укрсиббанк»

Джерело варіації	Кількість ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F- критерій Фішера	Значимість F-критерія Фішера
Регресія	3	60117,58	20039,19	7,850801	0,255203
Залишок	1	2552,503	2552,503		
Загальна	4	62670,09			

Примітка: розраховано автором

При заданих рівнях значимості, розрахований критерій Фішера є більшим за табличне значення, що свідчить про адекватність даної моделі. Підтверджує адекватність моделі отриманий рівень значимості критерія Фішера 0,255203 (наближається до нуля). Побудована нами модель є статистично надійною.

Визначимо рівень кореляції між даними ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» (Додаток Г). Як видно із проведених розрахунків, сильний зв'язок спостерігається із рівнем процентної маржі (0,899818) та рівнем проблемних кредитів (0,879948). Найменший вплив має ліквідність (0,397999).

Найбільший, але обернено пропорційний вплив має рентабельність капіталу (-0,69824) та коефіцієнт достатності капіталу (-0,58806).

Значне занепокоєння викликає наявність парної кореляції між змінними X_3 та X_2 , X_7 та X_5 , X_7 та X_6 , X_8 та X_5 . Це свідчить про те, що дані величини мають кореляційну залежність, і у нашому випадку ця залежність буде мати вплив на змінну Y .

Після проведення перевірки коефіцієнта парної кореляції на значущість за t -критерієм Стюдента бачимо, що між змінними існує статистичний зв'язок. Результати регресійної статистики відображено у таблиці 2.21.

Таблиця 2.21

Результати регресійної статистики ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»

Регресійна статистика	
Множинний R	0,95046
R-квадрат	0,903373
Нормативний R-квадрат	0,613493
Стандартна помилка	16,14897
Спостереження	5

Примітка: розраховано автором

Множинний R визначає та показує якість отриманої моделі. Згідно з нашими проведеними розрахунками коефіцієнт множинної кореляції становить 0,95046. Це свідчить про наявність високої кореляції у даній моделі.

Показник R-квадрата наближений до 1. Це означає, що модель є адекватною. Модель дає пояснення, що 90,34% припадає на вибрані нами фактори (X_1 - X_8), а 9,66% на інші невраховані фактори.

У зв'язку із тим, що багато величин мультиколінеарні або мають низький вплив на Y , ми отримаємо економіко-математичну модель

залежності відношення вартості банку до балансового капіталу в такому вигляді:

$$Y = a_1 + a_2X_1 + a_3X_2 + a_4X_3,$$

де Y – відношення вартості банку до балансового капіталу;

X_1 – рентабельність капіталу;

X_2 – рівень процентної маржі

X_3 – рівень проблемних кредитів.

Економетрична модель залежності відношення вартості банку до балансового капіталу та вибраних факторів ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» матиме такий вигляд:

$$Y = 1010,963 - 0,50124X_1 - 51,7554X_2 + 5,316625X_3$$

Проведемо оцінку адекватності моделі на основі критерію Фішера (таблиця 2.22). При заданих рівнях значимості, розрахований критерій Фішера є більшим за табличне значення, що свідчить про адекватність даної моделі. Підтверджує адекватність моделі отриманий рівень значимості критерія Фішера 0,389315 (наближається до нуля). Побудована нами модель є статистично надійною.

Таблиця 2.22

Оцінка адекватності моделі залежності відношення вартості банку до балансового капіталу від рентабельності капіталу, рівня процентної маржі та рівня проблемних кредитів ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»

Джерело варіації	Кількість ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F- критерій Фішера	Значимість F-критерія Фішера
Регресія	3	2438,145	812,715	3,116368	0,389315
Залишок	1	260,7892	260,7892		
Загальна	4	2698,934			

Примітка: розраховано автором

Таким чином, на модельному рівні в роботі на прикладі комерційних банків першої групи (з державною часткою понад 75% від статутного

капіталу банку), а саме: ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», АТ КБ «Приватбанк» та ПАТ «Державний Ощадний банк України» та комерційних банків другої групи (контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам), а саме: ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» - доведено вплив ключових факторів вартості (адекватності регулятивного капіталу (X1); рентабельності капіталу (X2); рентабельності активів (X3); рівня процентної маржі (X4); ліквідності (X5); рівня проблемних кредитів (X6); коефіцієнта достатності капіталу (X7); фінансового левериджу (X8)) на ринкову вартість банківського бізнесу в розрахунку на 1 грн. балансового капіталу (табл. 2.23).

Таблиця 2.23

Моделі впливу ключових факторів вартості на ринкову вартість банківського бізнесу у розрахунку на 1 грн. балансового капіталу банку

Банк	Модель	Коефіцієнт кореляції R ²
ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»	$Y = 248,3793 - 1,57663X_1 - 0,97953X_6 + 3,628793X_7$	0,949782
АТ КБ «Приватбанк»	$Y = 240,5633 - 14,1786X_4 - 1,64975X_6 + 7,601254X_7$	0,997824
ПАТ «Державний Ощадний банк України»	$Y = 225,0286 + 40,06479X_4 - 0,93681X_6 + 0,128951X_7$	0,989434
ПАТ «Кредобанк»	$Y = 480,3119 - 52,8465X_3 - 1,08876X_4 + 4,770434X_6$	0,983644
ПАТ «Укрсиббанк»	$Y = 1322,3383 - 1,26646X_2 - 106,098X_4 - 9,91321X_6$	0,959271
ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»	$Y = 1010,963 - 0,50124X_2 - 51,7554X_4 + 5,316625X_6$	0,903373

Примітка: побудовано автором

Отже, множинну кореляційно-регресійну модель побудовано за даними фінансової звітності шести банків. Перевірка адекватності побудованої моделі дозволила виявити суттєвий вплив визначених компонент формування вартості банку, що є свідченням доцільності застосування запропонованої системи.

2.3. Аналітико-прикладне забезпечення попередження та нейтралізації внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків

У процесі функціонування банки стикаються з цілим рядом загроз, які мають суттєвий вплив на їх фінансову безпеку. Задля зміцнення безпеки банку та підвищення ефективності його діяльності врахування цих різноманітних загроз є завданням першочергової ваги. Важливим завданням при цьому також є розробка системи заходів щодо ідентифікації, попередження імовірних та усунення негативних впливів уже існуючих загроз.

При цьому загроза розглядається, як відповідна небезпечна дія, яка формується і проявляється за наявності необхідних і достатніх для цього умов» [66, с. 72].

Загрози можуть бути спрямовані на такі об'єкти, як грошові кошти банку, конфіденційна інформація (на різних видах носіїв), технічні й програмні засоби обчислювальної техніки, засоби зв'язку й телекомунікацій, персонал і приміщення банку, сховища грошових коштів і будівлі, у яких вони розміщені [9, с. 15]. Усі ці дещо розмиті об'єкти М.І. Зубок систематизує певним чином і виділяє серед об'єктів загроз персонал, фінанси, матеріальні засоби, інформацію [64, с. 58]. Аналогічну думку підтримують С.О. Дмитров та Т.А. Медвідь, які серед об'єктів загроз безпеці комерційного банку виділяють людський ресурс, інформаційний ресурс, товарно-матеріальні цінності та фінансові ресурси [49, с. 12].

При цьому і М.І. Зубок, і С.О. Дмитров та Т.А. Медвідь випускають з поля зору технічні засоби та програмне забезпечення, приміщення банку та самі будівлі, які дещо складно віднести до запропонованих ними об'єктів. Тому вважаємо за доцільне серед об'єктів загроз безпеці комерційного банку виділяти людські, інформаційні та фінансові ресурси, а також основний та оборотний капітал.

Залежно від специфіки діяльності банку та обсягу пропонованих послуг загрози можуть відрізнятися як за рядом ознак, так і за рівнем важливості (загрозливості).

А.Р. Алавердов класифікує загрози фінансовій безпеці комерційного банку за такими ознаками:

- за цільовою спрямованістю (загроза розголошення конфіденційної інформації, загроза майну і персоналу банку);
- за джерелами виникнення (загроза суб'єкта агресії, загроза з боку конкурентів, загроза від кримінальних структур і окремих зловмисників, загрози з боку нелояльних співробітників банку);
- за економічним характером (загрози майнового і немайнового характеру);
- за імовірністю практичної реалізації (загрози потенційні, що реалізуються і реалізовані) [2, с. 62].

О.А. Козловський визначає такі основні групи загроз, що негативно впливають на банківську діяльність і її ефективність:

- 1) загрози, зумовлені негативними процесами, пов'язаними з трансформацією економічної, політичної і соціальної сфер;
- 2) загрози, зумовлені інституціональними проблемами і несприятливою ринковою кон'юнктурою;
- 3) загрози, пов'язані з порушеннями банківської дисципліни, етики і порядку ведення банківської діяльності;
- 4) загрози, пов'язані з криміналізацією національної економіки загалом і банківського сектору зокрема [78, с. 12].

С. Букін серед останніх виділяє: загрози безпеці банку з боку зовнішнього середовища (з боку клієнтів, партнерів, конкурентів, криміналу, держави в особі різних державних установ, громадян) і загрози безпеці банку з боку внутрішнього середовища (з боку власників, адміністрації, менеджерів підрозділів, спеціалістів, неформальних груп) [21].

А. Вінников загрози банківській безпеці розділяє на три групи залежно від джерела виникнення: антропогенні – кримінальні структури, потенційні злочинці, недобросовісні партнери, конкуренти і персонал банку; техногенні – неякісні технічні й програмні засоби обробки інформації, засоби зв'язку, охорони, сигналізації та інші технічні засоби, що застосовуються в банку; стихійні – землетруси, повені, урагани та інші природні катаклізми [29].

М. Зубок загрози безпеці банку залежно від способу впливу поділяє на економічні (корупція, шахрайство, недобросовісна конкуренція, використання недосконалих технологій); фізичні (крадіжки, пограбування, руйнування, виведення з ладу, неефективна експлуатація); інтелектуальні (розголошення та неправомірне використання інформації банку і його інтелектуальної власності; соціальні конфлікти в/та навколо банку; психологічні та ідеологічні диверсії).

О.І. Барановський виділяє загрози (табл. 2.24) загальні й одиничні загрози; внутрішні і зовнішні; довго-, середньо- та короткострокові; тимчасові й постійні; вірогідні й маловірогідні; загрози функціонуванню банку, здійсненню активних і пасивних банківських операцій, загрози втрати коштів і інфраструктури тощо [9, с. 20].

Узагальнюючи класифікаційні ознаки загроз безпеці комерційних банків, О.С. Дмитрова [77] розділяє загрози:

- за можливістю прогнозування - на прогнозовані та непередбачені;
- за джерелом походження - на об'єктивні та суб'єктивні;
- за можливістю запобігання - на форс-мажорні та передбачувані;
- за ймовірністю настання - на явні (очевидні) та латентні (неявні, тимчасово сховані, що важко виявляються);
- за природою їх виникнення - на економічні, політичні, правові, техногенні, екологічні, конкурентні, контрагентські;
- за значенням або істотністю збитку - на несуттєві, істотні, значні, катастрофічні;

- за ступенем імовірності - на неймовірні, малоймовірні, імовірні, досить імовірні, неминучі;
- за ознакою їх здійснення в часі - на безпосередні, близькі (до 1 року) і далекі (понад 1 рік);
- за ознакою їх здійснення в просторі - на такі, що стосуються території банку, території, що прилягає до банку, регіону, країни, інших держав;
- за способами здійснення - на промислове шпигунство, розкрадання, вербування і підкуп персоналу, психологічний вплив на персонал, технологічний доступ;
- за сферою виникнення на внутрішні та зовнішні.

Таблиця 2.24.

Класифікація загроз фінансовій безпеці комерційного банку

Класифікаційні ознаки	Види загроз фінансовій безпеці банку
Характер прояву	зовнішні, внутрішні
Об'єкт зазіхань (до банку)	загрози фінансовим ресурсам, загрози інфраструктурі, його структурних елементів) загрози персоналу, загрози інтелектуальній власності
Види діяльності банку	загрози операційній і неопераційній діяльності
Особи, причетні до реалізації загроз	загрози від засновників і співробітників банку, загрози від клієнтів банку, загрози від партнерів банку, загрози від конкурентів банку, загрози від сторонніх осіб
Особливість прояву	загальні, специфічні (одиничні)
Тривалість прояву	довгострокові, середньострокові, короткострокові; поточні; тимчасові, постійні
Сутність	економічні, фінансові, адміністративні, кадрові, інформаційні, технологічні
Ступінь небезпеки	особливо небезпечні, небезпечні, підвищені, близькі до межі, надлишкові
Стадія	виникаючі, затухаючі; ті, що розвиваються; ті, що загострюються
Значущість	найбільш суттєві, суттєві, малосуттєві, несуттєві
Характер спрямування	прямі, непрямі
Повторюваність	традиційні, нові
Вірогідність	вірогідні, маловірогідні, досить вірогідні, цілком вірогідні, невірогідні
Ступінь реалізації	не реалізовані, частково реалізовані, реалізовані

Джерело: [9, с. 21]

Слід відмітити, що поділ загроз безпеці комерційних банків за можливістю прогнозування та можливістю запобігання відображає споріднені процеси і тому має певну тотожність: адже якщо загрозу можна зпрогнозувати (прогнозовані), то її можна і відвернути (передбачувані), а якщо вона важко прогнозується (непередбачені), то і запобігти їй складно (форс-мажорні). Тому пропонуємо загрози поділяти за можливістю прогнозування і запобігання на прогнозовані та форс-мажорні.

Проте, найбільш актуальним є поділ загроз безпеці банку за характером прояву на внутрішні та зовнішні, серед яких В.В. Коваленко на основі детального вивчення та узагальнення виділяє такі [77] (табл. 2.25).

З метою виявлення ключових загроз фінансовій безпеці комерційних банків восени 2018 року проведено польове дослідження за допомогою анкетування працівників банків (Додаток Д).

На початку проведення дослідження була сформульована така гіпотеза: для різних банків (відмінності визначаються формою власності, структурою власного капіталу, групою до якої входить банк) домінувати будуть різні загрози та небезпеки, що потребує обов'язкового врахування під час оцінки рівня фінансової безпеки та розробки і обґрунтування відповідних управлінських рішень щодо його підвищення.

Пріоритезація загроз фінансової безпеці комерційних банків, визначення ступеню важливості та сили впливу дозволить сформулювати підґрунтя для вибору заходів раннього попередження та протидії, розробки альтернатив стратегічного і тактичного характеру для забезпечення належного рівня фінансової безпеки комерційних банків.

Актуальність дослідження думок, точок зору та альтернативних поглядів банківських спеціалістів різного рівня управління, різної спрямованості виконуваних функцій, обов'язків та компетенцій базується на дотриманні вимоги до «розмаїття» (diversity), яка прописана в Концепції «Положення про реєстрацію та ліцензування банків» [83, с. 18]: «Як свідчить європейський досвід дотримання вимоги до «розмаїття» покращує

функціонування органів управління за рахунок (а) зменшення ситуацій «групового мислення»; (б) сприяння висловленню незалежних думок та конструктивної критики в процесі прийняття рішень; (в) більш широкого спектра досвіду, знань, навичок та цінностей серед членів органів управління». Ми вважаємо, що оцінка рівня значущості та важливості загрози буде залежати від кваліфікації, управлінської позиції та ролі банківського працівника. Саме через це, одним із завдань дослідження було визначення розбіжностей в оцінках загроз з боку фахівців вищої, середньої та операційної ланки.

Таблиця 2.25.

Основні загрози фінансовій безпеці комерційних банків

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Несприятливі макроекономічні умови: загальноекономічна ситуація в країні і регіонах. 2. Нестійкість нормативно-правової бази та урядові кризи. 3. Високий рівень інфляції та інфляційні очікування 4. Нестійкість податкової, кредитної та страхової політики. 5. Недостатність інвестиційних коштів у регіонах, коливання курсу долара 6. Несприятлива криміногенна ситуація, зростання кримінальних і фінансових злочинів у кредитно-фінансовій сфері. 7. Мінливість обов'язкових нормативів центробанку. 8. Недобросовісна конкуренція на ринку банківських послуг, негативний вплив конкурентів на банківську діяльність 9. Несприятливі умови кредитування реального сектора економіки та низький рівень інвестиційної активності 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Некваліфіковане управління, помилки в стратегічному плануванні і прогнозуванні банківської діяльності, аналізі власного капіталу і прибутку, визначенні джерел капітального зростання при прийнятті тактичних рішень. 2. Недостатність ліквідних активів як результат недотримання економічних нормативів центробанку. 3. Відсутність достатньої кваліфікації співробітників банку, недостатній кадровий потенціал для вирішення першочергових завдань забезпечення безпеки банківської діяльності. 4. Неповорнення кредитних ресурсів у банк і недоотримання прибутку внаслідок високоризикованої кредитної політики. 5. Слабке маркетингове опрацювання ринку банківських послуг і, як наслідок, недостатня диверсифікація операцій, що пропонуються банком, відсутність дієвої банківської реклами. 6. Наявність каналів витоку банківської інформації і помилки в організації схоронності фінансових і матеріальних цінностей банку.

* Джерело: [77]

Питання, що представлені в анкеті, формувалися із ретельних досліджень фахової літератури та власного практичного досвіду автора. Складання анкети та формування переліку загроз відбувалось, виходячи з таких передумов:

1) чіткі формулювання, які були б зрозумілі багатьом експертам банківської сфери та не допускали різноманітності трактування окремих суджень;

2) додання до списку тих загроз, що, за результатами аналізу літературних джерел, найбільш часто зустрічалися та були найбільше обґрунтовані провідними фахівцями;

3) мінімізація прояву позиції респондента (який у даному дослідженні виступає в якості експерта), його кваліфікації, професійної ерудиції, схильності до комплексного аналізу.

Респондентам пропонувалося ознайомитися з переліком представлених окремо двох груп загроз, зовнішніх та внутрішніх, і на свій розсуд оцінити ступінь значущості загроз шляхом бальної оцінки (проставити бали від 1 до 10 за принципом: 1 – найбільш важлива та значуща загроза, 10 – найменш важлива). Перелік загроз представлено в таблиці 2.26.

Таблиця 2.26

Загрози, що представлені в анкеті

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
1	2
зміна податків (збільшення)	неузгодження дій засновників
зміна законів	дії персоналу
зміна умов діяльності банків (з боку регулятора - НБУ)	низька компетенція операційного персоналу
зміна тендерних умов	низька компетенція управлінського персоналу
зміна курсу валюти	відсутність стратегії
квотування (обмеження) експорту/імпорту	низький рівень маркетингу
обмеження видів діяльності	виведення (недостатність) фінансових коштів
дії виконавчих органів влади	застарілі засоби праці
дії силових структур	відсутність матеріальних запасів

дії конкурентів	розмір доходів, що зменшується
дії небанківських фінансових установ	витрати, що зростають
дії партнерів	невиконання технологій
дії вкладників	низький правовий захист
дії позичальників	захист інформації
дії «хакерів» та викрадачів	зниження конкурентоспроможності послуг
надання пільг окремим фірмам	втрата ринків збуту
розвиток технологій (технік)	

Примітка: побудовано автором

Усього було опитано 88 респондентів, які є співробітниками 9 комерційних банків, що працюють у місті Харкові. На рис. 2.13. представлено розподіл опитаних респондентів у залежності від місця їх роботи. Оскільки частка відібраних банків для опитування становить 10,2%, а частка відібраних респондентів – 10,1%, то сформована вибірка є репрезентативною. При цьому можна вважати, що результати дослідження відображатимуть реальний стан справ.

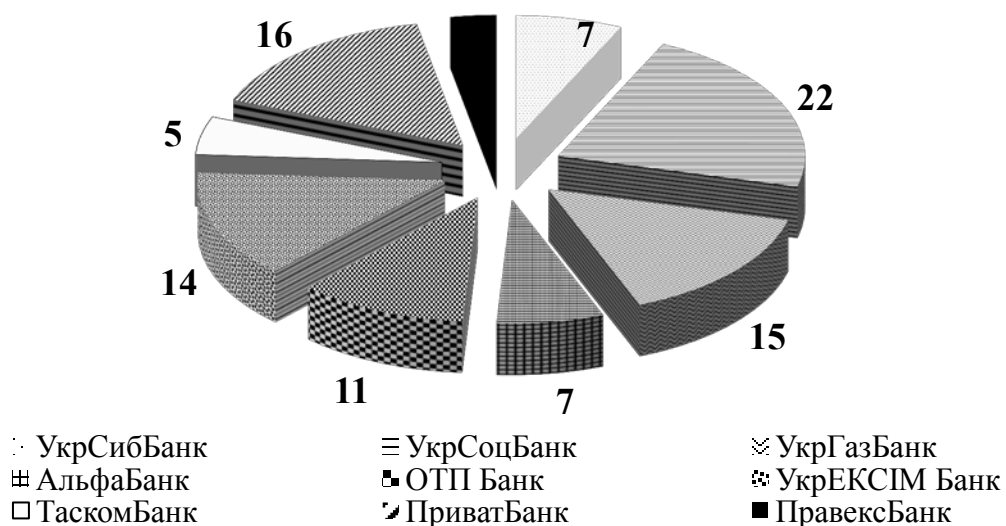

Рис. 2.13. Розподіл опитаних респондентів за критерієм банку, у якому вони працюють, %*

Примітка: побудовано автором

Найбільшою групою респондентів, яка становить понад 22% від всіх опитаних, є працівники банку з іноземним капіталом «УкрСоцБанку».

Протягом останніх чотирьох років банк отримує збиток, сума якого з року в рік зростає. Станом на кінець 2016 р. сума збитку зростає в порівнянні з попереднім роком у 4,65 рази. Зменшилися активи, зобов'язання, власний капітал банку. При цьому суттєво зріс статутний капітал – у 2015 р. у 2,03 рази порівняно з 2014 р.; у 2016 р. – ще на 112%. Важливо зауважити, що восени 2017 року на банківському ринку були представлені окремо «Альфа Банк» та «УкрСоцБанк». На сьогодні ці два комерційні банки об'єдналися.

Приблизно однакова кількість респондентів, що взяла участь у дослідженні, є працівниками «Приват Банк», «Українському Експортно-Імпортному Банку», «УкрГазБанку» (близько 15% опитаних респондентів у кожному із зазначених банків). Аналіз фінансових показників діяльності даних банків дозволяє стверджувати, що вони мають певні проблеми у сфері забезпечення власної фінансової безпеки. Так, результати діяльності «Приват Банку» станом на 2016 р. суттєво погіршилися порівняно з 2015 р.: зменшилися і активи, і зобов'язання, і власний капітал, і прибуток до оподаткування, і прибуток за рік. Понад 90% зменшення прибутку спостерігається і в «Українському Експортно-Імпортному Банку». Негативні тенденції зменшення прибутку до оподаткування спостерігаються в «УкрГазБанку» (на 14% порівняно з попереднім роком).

Ознайомлення з фінансовими результатами діяльності комерційних банків, працівники яких брали участь у дослідженні, показує, що у 6 з 9 банків (66,7%) спостерігаються негативні зміни фінансових показників, що характеризують ефекти від здійснення їх діяльності. Протягом трьох років, що передують дослідженню, (2014-2016 рр.) фінансовий результат діяльності «Українського Експортно-Імпортного Банку», «УкрСибБанку», «УкрСоцБанку», «Правекс Банку» та «Альфа Банку» є від'ємним, що доводить актуальність та необхідність дослідження причин та факторів, загроз та небезпек, які впливають на отримані фінансові результати.

Анкетування було анонімним (для забезпечення більшої відкритості респондентів). У той же час одне з питань анкети спрямоване на визначення

ролі, позиції, посади респондента. На рис. 2.14 представлено розподіл учасників дослідження за рівнем управління.

Відповідно до Концепції «Положення про реєстрацію та ліцензування банків» [83] керівники структурних підрозділів банків (філій, відділень) не є менеджерами топ-рівня. Отже, у нашому дослідженні це фахівці вищого рангу управління на місцевому (локальному) рівні.

Інформація, зібрана внаслідок проведення польового дослідження, вивчалась щодо ступеня узгодженості думок експертів. Загальновідомо, що вибір статистичного інструментарію перевірки узгодженості думок експертів залежить від декількох факторів: кількості груп експертів; кількості запитань до експертів, за якими перевіряється узгодженість їх відповідей; шкал, за якими експерти надають відповіді на запитання.

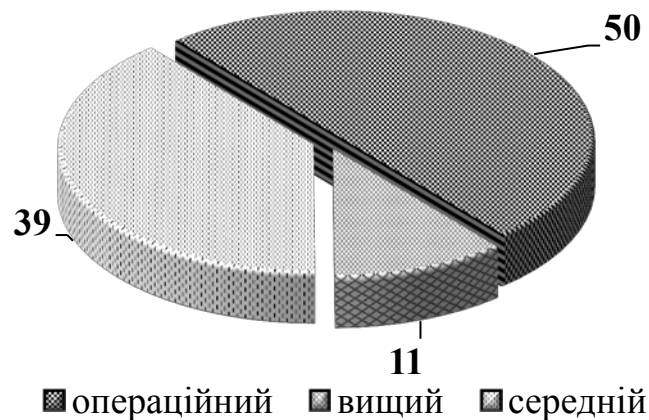

Рис. 2.14. Розподіл опитаних респондентів за рівнем управління, %*

Примітка: побудовано автором

Найбільш доцільним статистичним показником для оцінки рівня узгодженості думок експертів є коефіцієнт конкордації Кендалла, який застосовується під час використання рангових шкал. Саме рангова шкала була сформована для даного дослідження. Експертам (респондентам) пропонувалося проранжувати перелік внутрішніх та зовнішніх загроз – шляхом присвоєння їм певного балу, визначити їх важливість та значущість.

Розрахунок коефіцієнту конкордації здійснювався за формулою:

$$W = \frac{12 \sum_{j=1}^n (R_j - \bar{R})^2}{m^2 (n^3 - n)}, \quad (2.1)$$

де n - кількість показників (кількість загроз за напрямком впливу – зовнішніх та внутрішніх);

m - кількість експертів (опитаних респондентів);

R_j - сума балів j -го показника;

\bar{R} - середня сума балів всіх показників.

У таблиці 2.27. представлено значення розрахованого коефіцієнта конкордації Кендала під час оцінки ступеня узгодженості думок експертів з приводу оцінки зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків.

Таблиця 2.27

Оцінка ступеня узгодженості думок експертів щодо оцінки зовнішніх загроз фінансовій безпеці банку за коефіцієнтом конкордації Кендалла

Група респондентів	Значення коефіцієнта
Усі опитані респонденти	0,38
Група фахівців вищого (місцевого) рівня управління	0,77
Група фахівців середнього рівня управління	0,65
Група фахівців операційного рівня управління	0,22

Примітка: побудовано автором

Як наочно видно з таблиці 2.26, розрахунок коефіцієнта конкордації за всіма 17 показниками (зовнішніх загроз, що пропонувалося оцінити) та всіма експертами (88 опитаних осіб) показав відсутність ступеня узгодженості. Отже, було прийнято рішення проаналізувати ступінь узгодженості думок експертів за різними групами. Загальновідомо, що цей коефіцієнт змінюється від 0 до 1. Значення коефіцієнта Кендала рівне 1 свідчить, що експерти були одностайними щодо значущості загроз безпеці банку та виставили їм однакові ранги; якщо він дорівнює 0, то думки експертів не збігаються з кожного пункту, вони повністю не узгоджені.

Проведені розрахунки показали, що фахівці різного рівня управління не однозначно оцінюють рівень значущості зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків. Фахівці вищого (місцевого) рівня управління, на відміну від операційного рівня, більш однотайно визначили значущість зовнішніх загроз фінансовій безпеці банку (їх оцінки більш узгоджені). Близькими до них були фахівці середнього рівня управління (достатній рівень узгодженості). Тому думки саме цих двох груп банківських працівників доцільно брати до уваги при розробці заходів із попередження та відвернення зовнішніх загроз фінансовій безпеці банку.

Схожа ситуація спостерігається під час оцінки рівня узгодженості думок експертів стосовно внутрішніх загроз економічній безпеці комерційних банків.

Таким чином, для подальшого аналізу і визначення пріоритетності та значущості зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків оцінки, які були виставлені фахівцями операційного рівня, не враховувались.

Більшість респондентів (92%), що відображено на рис. 2.15, вказали на важливість такої зовнішньої загрози фінансовій безпеці комерційному банку як «Зміна законів» (мінливість, нестабільність та невизначеність законодавчого поля діяльності, яка відбувалася на фоні відсутності призначеного Голови НБУ). До найбільш часто згадуваних загроз також увійшли дії конкурентів (понад 86% респондентів вказали на неї); зміна умов діяльності банків, яка ініціюється НБУ (85,2%); дії «хакерів» та викрадачів (83,0%), вкладників (81,8%), позичальників (73,9%) та зміна курсу валюти (71,6%).

У той же час середній бал, який виставили респонденти різних банків однаковим загрозам, суттєво різниться. Так, найбільш згадувана зовнішня загроза «Зміна законів» співробітниками «ПриватБанку», «УкрЕКСІМБанку», «УкрГазБанку», «УкрСоцБанку» оцінена в середньому на 3 бали – достатньо суттєва і вагома, має суттєвий вплив на рівень

фінансової безпеки банку. Найбільш високий середній бал дана загроза отримала від фахівців «ПравексБанку» – 1 бал. Спеціалісти з інших банків оцінили загрозу зміни законів у середньому на 7 балів.

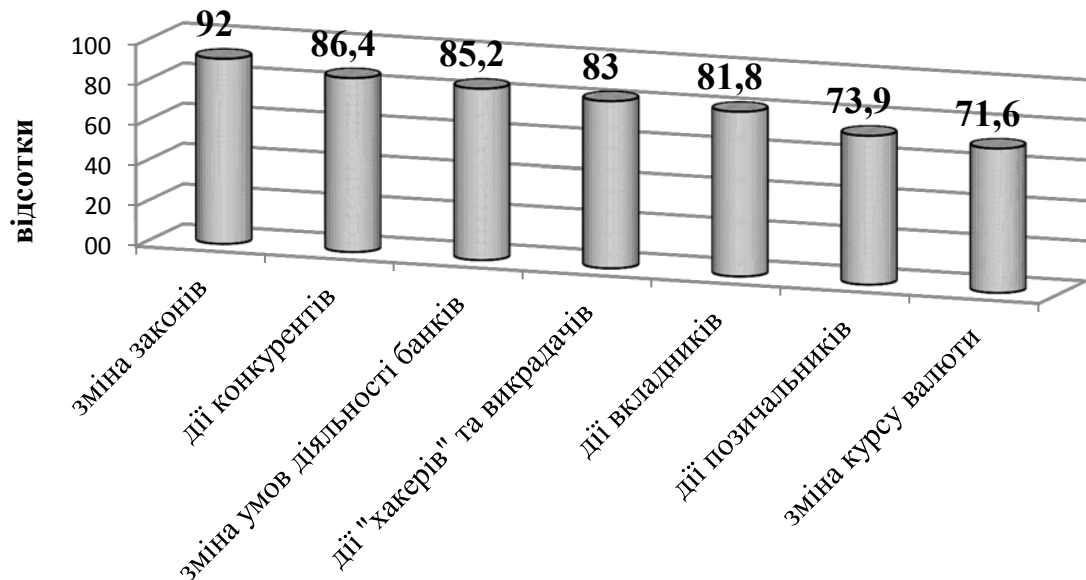

Рис. 2.15. Зовнішні загрози, які найчастіше згадували респонденти

Примітка: побудовано автором

Як наочно видно з рисунку 2.16, найбільш вагомою внутрішньою загрозою діяльності та безпеки комерційних банків респонденти назвали «Відсутність стратегії» (96 %). Також суттєвою внутрішньою загрозою вони назвали «Дії та компетенції персоналу банків» (по 84,3%). Отже, одним із ключових завдань із забезпечення фінансової безпеки комерційних банків та збільшення їх вартості є розробка та впровадження відповідної стратегії.

Таким чином, результати аналізу вказують, що найбільш значущими та впливовими зовнішніми загрозами фінансовій безпеці комерційних банків доцільно вважати діяльність регулятора – НБУ, який наразі намагається здійснити певний перелік конкретних дій щодо нормалізації ситуації на банківському та фінансовому ринках країни. Особливої уваги та розробки переліку превентивних дій вимагає взаємодія комерційних банків із позичальниками, вкладниками та конкурентами.

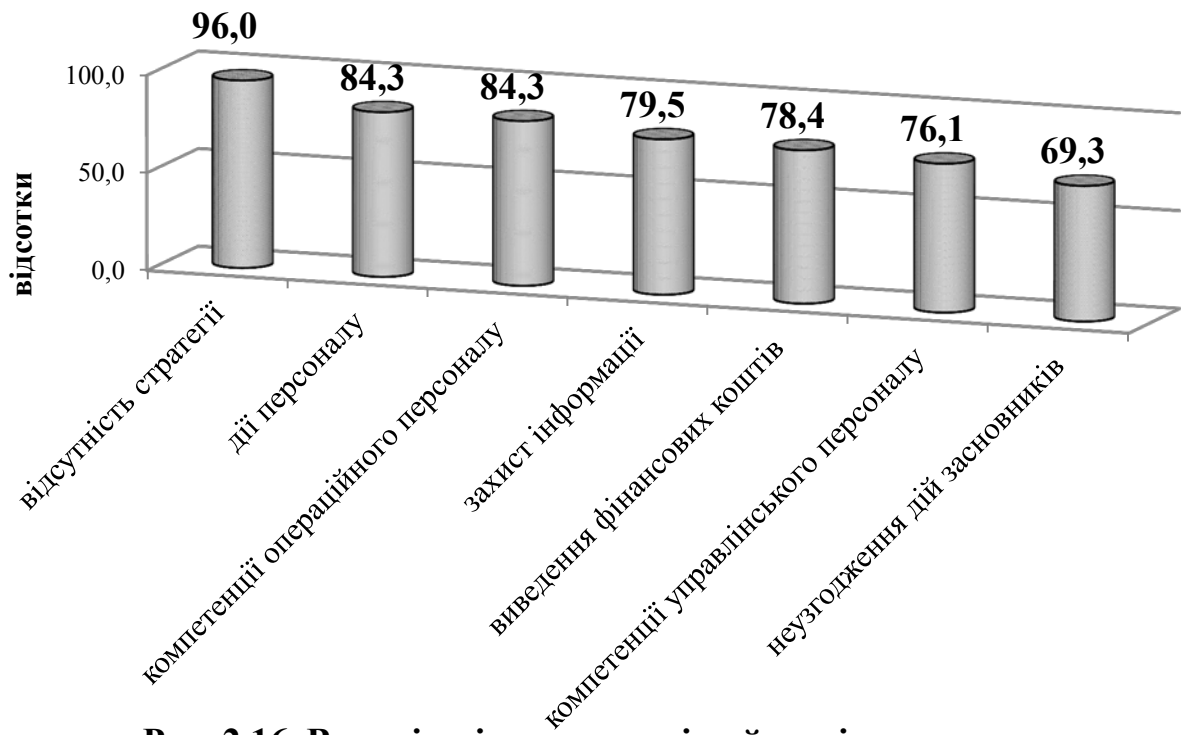

Рис. 2.16. Внутрішні загрози, які найчастіше згадували респонденти*

*Побудовано автором

Стосовно внутрішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків, то найбільш значущою загрозою необхідно визнати відсутність стратегії, а саме відповідної стратегії забезпечення фінансової безпеки засобами управління вартістю банку залежно від рівня безпеки банку. Тому задля зміцнення безпеки банку доцільно розробити та запровадити систему забезпечення фінансової безпеки банку, яка передбачає розробку і безпосереднє використання методики оцінки рівня безпеки та, на цій основі вибору, відповідної стратегії зростання вартості банку і зміцнення завдяки цьому фінансової безпеки банку.

Зміцнення фінансової безпеки комерційних банків потребує системного вирішення проблеми і комплексного підходу з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, попередження їх та усунення вже існуючого негативного впливу.

Залежно від фінансового стану безпеки чи небезпеки, ризику чи загрози слід розробляти окремий комплекс заходів для досягнення

фінансової безпеки комерційних банків. Так, для попередження ймовірних загроз та усунення негативного впливу існуючих можуть застосовуватись такі заходи (табл. 2.28).

Таблиця 2.28.

Заходи з мінімізації негативного впливу загроз фінансовій безпеці банку

Загроза	Заходи
А	Б
Відсутність стратегії	Оцінка вартості банку та його безпеки і вироблення на основі цього відповідної стратегії забезпечення фінансової безпеки банку за вартісно-орієнтованим підходом
Виведення фінансових коштів: спланований відтік капіталу з банку, що призводить до погіршення його платоспроможності	Обережне ставлення до джерел фінансування, поведінка яких є непередбачуваною
Зміна курсу валюти	Обов'язкове резервування фінансових ресурсів, застосування механізму прогнозування курсу валюти
Дії конкурентів з блокування активів банку іншими фінансовими установами	Розміщення рахунків банку в надійних фінансових установах
Використання засобів масової інформації для дискредитації банку	Проведення постійної іміджевої рекламної кампанії, посилення прозорості фінансового стану банку
Витіснення з окремих ринків банківських послуг	Проведення виваженої цінової політики, інтеграція в міжбанківські проекти
Дії вкладників	Підтримання належного рівня ліквідності за допомогою достатнього резерву коштів для виконання непередбачених зобов'язань
Зміна умов діяльності банку внаслідок демпінгування на ринку банківських послуг	Підвищення ефективності та зниження собівартості банківських послуг
Злочинні дії персоналу, утрата кваліфікованого персоналу, перехід кращих спеціалістів до інших банків,	Виважена політика у сфері кадрової політики, зокрема у сфері оплати праці та стимулювання працівників
Компетенції операційного та управлінського персоналу	Здійснення політики щодо підвищення кваліфікації кадрового потенціалу банку
Дії позичальників: банкрутство основних позичальників, обсяги заборгованості яких перед ним можуть негативно вплинути на фінансовий стан банку	Уведення в керівні колегіальні органи значних підприємств-позичальників представників банку

Продовження таблиці 2.28

А	Б
Захист інформації від дій «хакерів» та викрадачів фінансової інформації як внутрішніх, так і зовнішніх	Захист вхідної та вихідної фінансової інформації банку усіма засобами, здійснення виваженої корпоративної політики, захист інтересів працівників банку
Неузгодження дій засновників	Чітке розмежування прав, обов'язків та відповідальності засновників банку в установчих документах
Політичний вплив на рух капіталу	Уникнення залежності від «політичних» капіталів
Зміна законодавства	Обов'язкове введення до штату банку юриста (юридичного відділу) та ретельне дотримання вимог законодавства

*Складено автором на основі джерел [9, с. 21; 195].

Основною метою застосування тих чи інших превентивних чи антикризових заходів є створення «сукупності умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини, попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдавати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкоджати досягненню банком статутних цілей»; і забезпечують досягнення банком «стану захищеності його фінансових інтересів, фінансової стійкості, а також середовища, в якому функціонує банк» [77, с. 261].

Застосування системи заходів із мінімізації негативного впливу загроз фінансовій безпеці банку сприяють ефективному їх «прогнозуванню, виявленню й подоланню, віднесенню інформації до категорії обмеженого доступу; створенню механізму й умов для оперативного реагування на загрози безпеки, максимально можливої локалізації загроз, що завдані фізичними та юридичними особами. Загалом це забезпечить фінансово стійке функціонування банку та уникнення загроз його безпеці, захист законних інтересів банку від протиправних посягань, охорону життя і здоров'я персоналу, недопущення крадіжок фінансових ресурсів та матеріально-

технічних засобів, знищення майна і цінностей, розголошення, втрати, витоку службової інформації» [77, с. 261].

При цьому слід ураховувати, що застосування заходів попередження та усунення наслідків впливу загроз повинно носити постійний системний характер з акцентом саме на виявлення на ранніх стадіях і недопущення реалізації ймовірних загроз. Доцільним також буде прийняття нестандартних рішень. Ефективна робота з недопущення та нейтралізації загроз сприятиме примноженню вартості банку, зростанню ефективності його діяльності та рівня безпеки.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеної оцінки поточного стану та трансформаційних процесів функціонування банківського бізнесу в Україні встановлено:

1. Глибока фінансово-економічна та політична криза, що склалася в Україні починаючи з 2014 р., негативно вплинула на банківську систему України, у результаті чого кількість комерційних банків скоротилася приблизно вдвічі. При цьому більшість комерційних банків в Україні виявилися збитковими. Це призвело до зменшення довіри споживачів фінансових послуг до банківського сектору, погіршення якості кредитних портфелів банків, що зумовило необхідність очищення банківської системи, яке розпочалося в 2014 році та потребувало додаткового збільшення капіталу банків для створення значних резервів під активні операції.

2. Згідно з інформацією Нацбанку України, в Україні в II кварталі 2019р. діючих банків залишилось 76. На початок 2018 р. було 82 комерційних банки. Характерною ознакою нинішнього етапу розвитку української банківської системи є перехід від збиткової до прибуткової роботи. Банківський сектор другий рік поспіль має високу рентабельність

завдяки стабільному зростанню прибуткового споживчого кредитування, безготівкових операцій з населенням, контролю витрат та переоцінці валютних інструментів. Знижується рівень доларизації та покращується якість кредитного портфеля, зберігся приплив депозитів населення та бізнесу. У результаті співвідношення операційних витрат до операційних доходів (Cost-to-Income Ratio, CIR) сектору становило 47,1%. За перше півріччя 2018 р. українські комерційні банки в цілому отримали сукупний прибуток в обсязі 9,7 млрд. проти 223 млн. грн. збитку за аналогічний період 2017 р. А у I півріччі 2019 р. чистий прибуток становив 31 млрд. грн., значно перевищивши показник за весь 2018 р. Майже 60% прибутку сектору сформував Приватбанк. З 76 платоспроможних прибутковими були 66 банків (їхній прибуток становив 31,9 млрд. грн.).

3. У результаті аналізу світової практики оцінки ринкової вартості банківського бізнесу обґрунтовано доцільність застосування методу дисконтування грошових потоків (DCF), який базується на аналізі ризику інвестування, а також ризиків, пов'язаних із отриманням майбутнього грошового потоку в нестабільних умовах зовнішнього середовища. Для розрахунку ринкової вартості банківського бізнесу застосовано грошовий потік для всього інвестованого капіталу, що ґрунтується на прогнозуванні та дисконтуванні вільного грошового потоку (FCF), який генерується діяльністю банківської установи від операційної та інвестиційної діяльності.

4. При визначенні вартості банків першої та другої груп методом дисконтування грошового потоку обґрунтовано склад основних компонент формування вартості банку (адекватності регулятивного капіталу; рентабельності капіталу; рентабельності активів; рівня процентної маржі; ліквідності; рівня проблемних кредитів; коефіцієнта достатності капіталу; фінансового левериджу) шляхом відбору тих, які є найбільш важливими (для 1 групи - адекватність регулятивного капіталу, рівень процентної маржі, рівень проблемних кредитів, коефіцієнт достатності капіталу; для 2 групи - рентабельність активів, рентабельність капіталу, рівень процентної маржі,

рівень проблемних кредитів). У формуванні вартості банку на прикладі запропонованих банківських установ, встановлено пріоритетність саме фінансових компонент.

5. На основі аналітичного, експертного методів, статистичного спостереження за допомогою анкетування виділено ключові внутрішні та зовнішні загрози, що мають найбільш суттєвий вплив на систему забезпечення фінансової безпеки комерційного банку та запропоновану систему заходів щодо їх попередження та нейтралізації.

Основні результати дослідження, викладені в цьому розділі, відображено в працях [137; 140; 141; 143; 145; 147; 211].

РОЗДІЛ III

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЗА ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИМ ПІДХОДОМ

3.1. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків

Ефективність функціонування системи безпеки комерційного банку значною мірою залежить від її інформаційно-аналітичного забезпечення. XXI століття небезпідставно називають століттям інформаційних технологій. В умовах жорсткої конкурентної боротьби на фінансовому ринку інформаційний ресурс може стати вирішальним фактором для своєчасного виявлення та нейтралізації загроз, а, як наслідок, для забезпечення фінансової безпеки банку. Своєчасна, доречна, повна, об'єктивна, достовірна інформація є запорукою прийняття виважених управлінських рішень. Інформаційний простір функціонування банківських установ є значним, часто перенасиченим зайвою неправдивою інформацією. За таких умов ризик використання неповної або необ'єктивної інформації при прийнятті управлінських рішень є високим. Виокремити необхідну інформацію, оцінити, наскільки отримана інформація є своєчасною, доречною та об'єктивною, можна лише провівши її обробку та аналіз. Таким чином, питання належного інформаційно-аналітичного забезпечення системи безпеки комерційного банку стає актуальним.

У роботі [118] під інформаційно-аналітичним забезпеченням безпеки банківської діяльності розуміють вид інформаційно-аналітичного забезпечення, що полягає в збиранні, опрацюванні, зберіганні й наданні необхідної інформації щодо стану безпеки відповідним користувачам. Головною метою інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки банківської діяльності є своєчасне виявлення негативних чинників та загроз

безпеці банку і забезпечення об'єктивною інформацією прийняття управлінських рішень.

Для створення раціонального потоку інформації з метою забезпечення фінансової безпеки банки повинні спиратися на певні принципи інформаційно-аналітичної діяльності. Жарій Я.В. [59] та Отенко І.П. [118] сформулювали такі принципи інформаційно-аналітичної діяльності:

- уніфікованості, який припускає те, що аналітики повинні прагнути до того, щоб проектні рішення, які ними пропонуються, підходили до якомога ширшого кола завдань, які вирішуються;

- активності – проведення інформаційно-аналітичної діяльності і видача її результатів незалежно від конкретних запитів користувачів з елементами прогнозування;

- обґрунтованості – отримання аргументованих результатів аналітичної роботи з використанням сучасних досягнень науки, ефективних інформаційно-аналітичних технологій тощо;

- гнучкості – можливість швидкої адаптації до змін суспільно політичних обставин без модифікації структури методів і засобів реалізації аналітичної роботи;

- системності, що припускає встановлення порядку функціонування всієї системи аналітичної інформації загалом і її динамічних тенденцій;

- принцип вирішення нових завдань, що дозволяє виявляти й вирішувати нові завдання, які ставляться перед підприємством у зв'язку з ускладненням зовнішнього середовища;

- принцип першого керівника, заснований на безпосередньому керівництві аналітичною роботою на підприємстві першим керівником у зв'язку з тим припущенням, що він буде постійно спрямовувати аналітичний відділ на вирішення нових, більш складних, завдань і намагатися вивести підприємство на позиції лідера в конкурентному середовищі;

– принцип розвитку – розроблений комплекс вирішення аналітичних завдань повинен створюватися з урахуванням можливості поповнення й постійної актуалізації без порушення його функціонування;

– принцип сумісності – при створенні системи повинні бути реалізовані інформаційні інтерфейси, завдяки яким вона може взаємодіяти з іншими системами відповідно до встановлених правил;

– принцип стандартизації, що припускає те, що під час створення аналітичних комплексів повинні бути раціонально застосовані типові уніфіковані й стандартизовані елементи, проектні рішення, пакети прикладних програм, зокрема такі, які дозволяють створювати економіко-математичні моделі;

– принцип ефективності полягає у досягненні раціонального співвідношення між витратами й цільовими ефектами, долучаючи кінцеві результати автоматизації;

– принцип єдиної інформаційної бази, що припускає те, що вихідна інформація один раз вводилась у систему й могла бути використана багаторазово [59; 118].

У роботі [119] зазначається, що інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки комерційного банку повинне будуватися на таких принципах: достовірність інформації, вичерпність інформації, зіставність інформації, оперативність отримання інформації, ефективність інформації, зручність інформації, її доцільність (рис. 3.1).

Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки комерційного банку – інформаційне забезпечення, яке поєднує в собі, з одного боку, інформаційну роботу, тобто шляхи, засоби та методи збору необхідної інформації, а з іншого – аналітичну роботу, яка об'єднує форми та методи аналізу та обробки інформації, що забезпечує об'єктивне оцінювання ситуації і прийняття виваженого управлінського рішення. Зі сказаного випливає, що інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки комерційного банку складається з двох частин – інформаційної та аналітичної. Інформаційна

діяльність – це діяльність служби безпеки банку, що полягає в пошуку, збиранні, зберіганні, поширенні інформації (перший етап інформаційно-аналітичного забезпечення). Аналітична діяльність – діяльність, що полягає в узагальненні, класифікації інформації, її аналізі й перетворенні, розробці висновків, пропозицій, рекомендацій і прогнозів.

<i>Принцип</i>	<i>Зміст принципу</i>
Достовірність інформації	Інформація повинна відображати реальні процеси та показники, що мають місце у банку та зовнішньому середовищі
Вичерпність інформації	Для отримання достовірних висновків необхідно, щоб інформація була повною, а не частковою
Зіставність інформації	Інформація з різних джерел щодо одного й того ж процесу чи явища має бути ідентичною
Оперативність отримання інформації	Інформація має цінність тільки якщо актуальна
Ефективність інформації	Інформаційно-аналітичне опрацювання інформації має бути доцільним, тобто ефект від такого опрацювання має перевищувати витрати на її здійснення
Зручність інформації	Інформація має бути подана у зручному для користувача вигляді
Доцільність інформації	Інформація має бути корисною, тобто необхідною для здійснення аналітичних розрахунків не переобтяжувати

Рис. 3.1. Принципи побудови інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки комерційного банку

Складено автором за матеріалами [64]

Головна мета інформаційно-аналітичного забезпечення системи безпеки комерційного банку полягає у розв’язанні інформаційно-аналітичними засобами проблем захисту від загроз, що знижують вартість

банку, та у завчасному викритті й попередженні про причини та умови, що можуть сприяти виникненню ранніх ознак таких загроз.

Формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки комерційних банків передбачає чітке визначення напрямів, заходів та засобів збору, обробки, використання, зберігання, підтримки в належному стані фінансової інформації, використання якої сприятиме підвищенню вартості банку. У зв'язку із цим особливої уваги при формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки комерційних банків потребує процес організації інформаційно-аналітичної роботи в банках. Інформаційно-аналітична робота – це комплекс заходів, які проводяться підрозділами служби безпеки підприємства з метою збору та обробки необхідних відомостей з ряду питань та на підставі проведеної роботи – розробки інформаційних (інформаційно-аналітичних) документів для керівництва підприємства [125]. Головними елементами інформаційно-аналітичної роботи Позднішев Є.В. називає такі:

- збір та пошук інформації;
- попереднє вивчення, інформаційно-аналітична обробка, формулювання висновків, облік;
- підготовка інформаційних/інформаційно-аналітичних документів [125].

Інформаційно-аналітична робота банку із забезпечення безпеки шляхом управління його вартістю – це комплекс заходів, які здійснює відділ безпеки банку з метою збору та опрацювання інформації про діяльність банку, його вартість та стан безпеки і розробка інформаційно-аналітичних документів для керівництва банку.

Організація та управління інформаційно-аналітичним забезпеченням безпеки банку здійснюється службою безпеки. Організація інформаційно-аналітичної роботи об'єднує:

- визначення сфер та об'єктів інформаційної уваги банку;
- визначення мети і завдань інформаційно-аналітичної роботи;

- підбір (підготовку) сил і засобів для проведення заходів інформаційно-аналітичної роботи;
- планування роботи;
- визначення і постановку завдань виконавцям;
- забезпечення заходів інформаційно-аналітичної роботи;
- контроль діяльності сил і засобів, залучених до виконання завдань інформаційно-аналітичної роботи [64, с. 150].

Інформаційно-аналітична робота банку із забезпечення безпеки банку шляхом управління його вартістю здійснюється в такій послідовності (рис. 3.2):

- виявлення можливих загроз та ймовірності виникнення проблем;
- збір та пошук інформації;
- облік отриманої інформації та попереднє її вивчення;
- інформаційно-аналітичне опрацювання отриманої інформації;
- формулювання висновків; підготовка інформаційно-аналітичних документів.

Етапи здійснення інформаційно-аналітичної роботи повторюються циклічно.

Постійний моніторинг інформації, яка циркулює в інформаційному просторі та стосується діяльності, інтересів та безпеки банку, забезпечується шляхом збору інформації з відкритих джерел. На даному етапі проводиться контроль отримання підрозділами банку інформації, появи нової інформації в інформаційному середовищі банку, визначається її цінність і важливість для формування інформаційних ресурсів та забезпечення його безпеки. У процесі інформаційного моніторингу забезпечується своєчасна реакція на зміни в інформаційних каналах та пошук додаткових джерел інформації [64].

Пошук та збір інформації із зовнішнього та внутрішнього середовища про наявні фактори, які можуть вплинути на вартість банку та його фінансову безпеку, передбачає вжиття таких заходів:

- створення інформаційних каналів;

- вибір об'єктів інформації, визначення і придбання (отримання) її джерел;
- організація роботи з інформаційними джерелами, отримання (споживання) інформації;
- забезпечення безперервної роботи джерел інформації [64, с. 150].

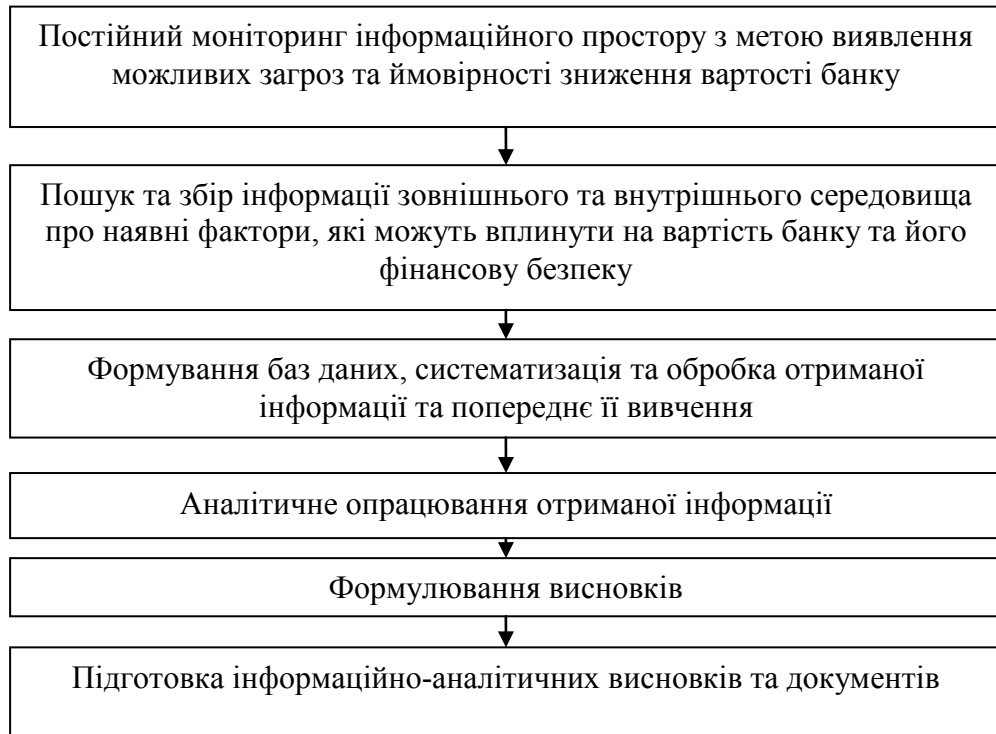

Рис. 3.2. Етапи здійснення інформаційно-аналітичної роботи в банку із забезпечення безпеки шляхом управління його вартістю

Примітка: розроблено автором

На етапі систематизації та обліку отриманої інформації здійснюється попереднє вивчення отриманої інформації, її структурування. У ході моніторингу здійснюються оцінка інформації та її розподіл за інформаційними базами даних, виявлення неправдивої або шкідливої інформації та визначення джерел надходження такої інформації, формування інформаційних потоків залежно від завдань, які вирішує банк.

Обробка інформації забезпечується шляхом:

- накопичення, оцінювання та аналіз інформації;
- класифікацію інформації, її зіставлення та перевірку достовірності, вилучення необ'єктивних і суперечливих відомостей;

- формування гіпотез;
- інтерпретацію інформації;
- створення інформаційних баз даних;
- розподіл інформації, розроблення інформаційних документів [64, с. 150].

Аналітичне опрацювання отриманої інформації в системі забезпечення фінансової безпеки банку передбачає здійснення оцінки впливу виявлених загроз на рівень безпеки банку.

Аналітична обробка отриманої інформації про рівень фінансової безпеки банку передбачає використання процедур, пов'язаних із визначенням рівня її достовірності, повноти, актуальності. Оскільки на основі отриманої інформації проводиться аналіз та оцінка можливих загроз та приймаються управлінські рішення, на даному етапі доцільно здійснювати перевірку інформації за певними критеріями. До критеріїв, за якими здійснюється оцінка інформації, Р.В. Кузіна [95, с. 195] пропонує віднести: доречність (у тому числі прогнозу та доказову цінність, істотність інформації), достовірне уявлення (інформація повинна мати такі властивості, як повнота, нейтральне подання, безпомилковість), порівнянність, верифікованість, своєчасність, зрозумілість. Водночас Н.В.Зачосова [62] пропонує такий перелік характеристик інформації: достовірність, об'єктивність, повнота (комплексність), актуальність, точність. Окрім того, автори [174] вважають, що якщо інформація отримана шляхом проведення певних розрахунків або із залученням експертів та/або методів якісної оцінки, до кінцевих представлених даних повинні додаватись обрахунки та пояснення отриманих результатів, тобто зрозумілість також є необхідною ознакою інформаційного ресурсу.

На основі отриманої та опрацьованої інформації формулюються відповідні висновки. За результатами інформаційно-аналітичної роботи розробляються відповідні інформаційні документи, які надаються керівництву банку або його керівним органам. Зубок М.І. до таких інформаційних документів відносить:

- інформаційні повідомлення – надання інформації, особливо важливого значення у вигляді усного чи письмового викладення;
- інформаційні доповіді – комплексне й всебічне викладення проблеми з використанням усієї наявної щодо неї інформації;
- інформаційні довідки – опис окремих характеристик конкретних подій або об'єктів;
- інформаційні огляди – опис основних інформаційних повідомлень за певний період у формі резюме з класифікацією за рубриками;
- інформаційні зведення – опис загальної картини існуючих подій;
- інформаційні прогнози – короткий огляд подій, фактів, викладення висновків і можливого розвитку ситуації з відповідним обґрунтуванням [64, с.154].

Інформаційно-аналітичне забезпечення формується відповідно до потреб конкретного банку, залежно від умов його функціонування та можливих загроз. Джерела інформації доцільно розділити на зовнішні та внутрішні. Отримання інформації із зовнішніх джерел здійснюється через певні канали. М.І. Зубко пропонує таке групування зовнішніх каналів отримання інформації:

1. Інформаційний канал «ТЕКСТ» – загальні публікації, спеціальні публікації, бази даних. Характеристика каналу: наявність великих обсягів «свіжої», але не зовсім об'єктивної інформації. Місткість каналу – 40-60 % необхідної інформації.

2. Інформаційний канал «БАНК, ФІРМА» – персонал, клієнти, партнери. Характеристика каналу: технологічна, ділова інформація, інформація про окремих суб'єктів та окремі події, приблизно об'єктивна. Місткість каналу – 30-40 % необхідної інформації.

3. Інформаційний канал «КОНСУЛЬТАНТ» – нормативні документи, експерти, радники, консультанти, органи управління, політичні та громадські організації. Характеристика каналу: достовірна інформація. Місткість каналу – 10-15 % необхідної інформації.

4. Інформаційний канал «БЕСІДА» – усі види ділового спілкування: конференції, семінари, переговори, зустрічі, презентації, виставки, наради. Характеристика каналу: достовірна інформація на перспективу. Місткість каналу – 5 % необхідної інформації.

5. Інформаційний канал «ДЖОКЕР» (випадок) – випадкова інформація. Місткість каналу 0-100 % необхідної інформації [64, с. 152].

Внутрішні джерела інформації формуються із використанням автоматизованої банківської системи, що складається з таких підсистем [118]:

- операційний день банку(ОДБ);
- управління кредитними ресурсами банку;
- управління валютними операціями;
- управління депозитами;
- управління цінними паперами;
- управління касою;
- внутрішньобанківський облік;
- управління розрахунками із використанням пластикових карток;
- звітність банку;
- аналіз діяльності банку.

Забезпечення безпеки банку шляхом управління його вартістю ґрунтується на використанні інформації зовнішнього та внутрішнього середовища. Зовнішня інформація включає в себе дані щодо стану, динаміки та прогнозу розвитку вітчизняного та світового банківського сектору, індикаторів грошово-кредитної політики, стану та перспектив розвитку фінансових ринків тощо. Внутрішня інформація – дані про обсяги кредитних та депозитних операцій, вартість капіталу банку, грошові потоки, фінансові результати.

У системі забезпечення фінансової безпеки банку важливим аспектом є вдосконалення інформаційного забезпечення управління вартістю банку та вдосконалення системи бухгалтерського обліку, які б відповідали вимогам

управління у сфері забезпечення безпеки та формування вартості. Упровадження концепції забезпечення безпеки за вартісно-орієнтованим підходом потребує удосконалення її обліково-інформаційного забезпечення. Обліковий аспект управління банківськими установами тривалий час перебував поза увагою фахівців, що стало причиною втрати зв'язку між аналітичними та обліковими показниками і, як наслідок, відсутності інформаційно-облікової бази для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення фінансової безпеки банку.

Вирішення цієї проблеми передбачає послідовне виконання двох етапів:

- 1) створення та наповнення інформаційно-облікової бази про вартість банку та чинників, які впливають на неї, що дозволить створити єдиний простір для прийняття управлінських рішень;
- 2) упорядкування та поєднання у взаємопов'язану систему груп показників – показників вартості банку та рівня його фінансової безпеки.

Забезпечення безпеки комерційного банку шляхом здійснення вартісно-орієнтованих заходів вимагає використання якісно нової інформації. Для формування інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки банку за вартісно-орієнтованим підходом необхідно здійснити такі заходи:

- визначити тип, обсяги та джерела походження, необхідної для оцінки вартості банку та рівня його фінансової безпеки, інформації;
- здійснити заходи щодо побудови системи збору, обробки, перевірки на достовірність, використання та зберігання інформації;
- проаналізувати взаємозв'язок між показниками функціонування банку, його вартість та рівень фінансової безпеки;
- на основі проведеного аналізу побудувати економетричну модель залежності рівня фінансової безпеки банку, перевірити дану модель на адекватність;

- розробити заходи впровадження даної моделі при прийнятті стратегічних управлінських рішень.

Вартісно-орієнтоване управління для оцінки вартості банківських установ передбачає використання ринкової та фінансової інформації. Джерелом ринкової інформації є дані фондового ринку (фактичні ціни купівлі-продажу акцій банків). Фондовий ринок України перебуває на стадії формування, а число банків, акції яких мають ринкові котирування є незначним. Для підтвердження цього факту свідчать дані рейтингових досліджень провідних рейтингових агентств світу. За результатами проведеного «Standard & Poor's» дослідження щодо встановлення кредитного рейтингу країн Україна разом з ще 36-а країнами, до яких серед інших водять Румунія, Кіпр, Панама, Словенія, потрапила до групи країн з невеликим або граничним ринком. Так, станом на 31 грудня 2017 року суверенний рейтинг України становив «Саа2» за оцінкою рейтингової агенції Moody's, «В-» – за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor's та «В-» – за оцінкою рейтингової агенції Fitch (станом на 31 грудня 2016 року суверенний рейтинг України становив «Саа3» за оцінкою рейтингової агенції Moody's, «В-/В» – за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor's та «В-» – за оцінкою рейтингової агенції Fitch [82, с. 35]. З огляду на нерозвинутість фондового ринку, визначення вартості банківського бізнесу тільки на основі капіталізації його акцій неможливе. Зазначимо, що обмежене використання ринкової інформації спричинене не лише низькою ліквідністю фондового ринку. Навіть за умови високої ліквідності ринку та цінних паперів визначити справедливу ринкову вартість банківської установи на основі даних фондового ринку неможливо. Вартість будь-якого цінного папера залежить від перспектив, які очікують його у майбутньому, та їх прогнозованості. Будь-яка додаткова інформація відносно цих перспектив може привести до переоцінки його вартості. Виходячи з цього, для визначення вартості банківського бізнесу необхідним є застосування

спеціальних аналітичних методів, які дозволяють врахувати весь спектр факторів [22, с. 227].

Фінансова інформація – це дані фінансової звітності та додаткової інформації щодо вартості банківської установи. Для цього банки мають використовувати спеціальну звітність про вартість. Запровадження новітньої звітності є доречним з огляду на застарілість підходів фінансового обліку та фінансової звітності. Методика побудови фінансової звітності не дає керівництву повної та адекватної інформації для управління вартістю банку. Необхідність внесення змін у систему звітів банку (за вартісним підходом) обумовлено такими чинниками:

1. Потреба в оприлюдненні інформації про ефективність корпоративного управління з метою збалансування інтересів внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів (зацікавлених осіб);

2. Зниження інформаційних ризиків та підвищення корпоративної успішності завдяки застосуванню інформаційних технологій у серії генерування вартості банком у довгостроковій перспективі;

3. Неврахування таких нематеріальних активів як людський капітал, бренд, репутація, креативність.

Указані чинники актуалізують необхідність складання банками вартісно-орієнтованої звітності. Дослідники проблем управління вартістю банку пропонують запровадження вартісно-орієнтованої звітності (Integrated Value Reporting – IVR) за принципом єдиного звіту [174, с. 311]. Такий підхід передбачає запровадження системи звітності про вартість за чотирма модулями:

1. Стандартна фінансова звітність банківської установи, що ґрунтується на традиційних вітчизняних підходах до фінансового обліку (звітність за НП(с)БО та М(С)БО). Цей вид фінансової звітності банківські установи публікують на вимогу НБУ.

2. Додаткова інформація або звіт про досягнуті показники доданої вартості згідно з моделлю виміру вартості – EVA, CVA, DCF – model. У

цьому модулі пропонується додати інформацію, що може бути виміряна і оцінена в грошовому виразі.

3. Додаткова інформація, яка надає дані про оцінку ринком стратегії банку. Цей блок повинен містити інформацію щодо динаміки показників, обраних для оцінки, та аналогічних показників конкурентів.

4. Інформація, яка надає відомості про стратегічні конкурентні переваги компанії.

Запропонований підхід «єдиного звіту» розширює коло показників, які доцільно використовувати для оцінки рівня безпеки банку, відслідковувати їх динаміку та визначати вплив загроз на них. Розширення фінансової звітності спрощує отримання додаткової інформації для оцінки рівня фінансової безпеки. Така система інформаційного забезпечення має бути основою для зміни оціночних показників, здійснення моніторингу інформації і коригувати стратегію забезпечення фінансової безпеки.

На базі систематизації існуючих досліджень інформаційно-аналітичне забезпечення системи фінансової безпеки банку за вартісно-орієнтованим підходом розглядається як комплексна система формування, збору, систематизації, аналітичної обробки та передачі обґрунтованої та достовірної інформації, що дозволяє здійснити оцінку рівня фінансової безпеки.

Для отримання достовірних висновків важливим є відбір банків, що репрезентують свою банківську групу. З метою забезпечення однорідності об'єктів дослідження при виборі враховувались приналежність до відповідної банківської групи, залежність результатів від однакових чинників, системність банку, основні показники діяльності. У результаті для дослідження обрано 6 банківських установ.

Ефективне використання капіталу через зростання його вартості є підґрунтям фінансової безпеки банку. Тому вважаємо за доцільне провести оцінку рівня фінансової безпеки банківських установ, використовуючи також показники, які ми враховували (підрозділ 2.2) при побудові регресійної моделі залежності відношення вартості банку до балансового капіталу.

Дослідження існуючих методик визначення рівня фінансової безпеки банку [10] показало, що в них не враховуються показники вартості банківської установи. Проведене у роботі дослідження засвідчило, що вартість банку тісно пов'язана із рівнем його безпеки. Тому при вимірюванні інтегрального показника фінансової безпеки банку вважаємо за доцільне впровадження групи показників, що враховуватимуть вартість банківської установи – вартісно-грошову безпеку.

Отже, для об'єктивної оцінки рівня фінансової безпеки банку доцільно використати багаторівневу модель оцінки рівня фінансової безпеки банку, яка передбачає проведення оперативної, тактичної та стратегічної оцінки безпеки банку (рис. 3.3) [10].

Для врахування всіх аспектів роботи банку і їх впливу на рівень фінансової безпеки виділено п'ять функціональних складових фінансової безпеки банку, а саме: капітало-ресурсна (0,25), кредитно-інвестиційна (0,20), фінансово-результативна (0,15), валютна (0,10) та вартісно-грошова безпека банку (0,30). Методом експертних оцінок встановлено питому вагу кожної групи показників в інтегральному показнику безпеки (таблиця 3.1)

Відповідно до розробленої методики рівень фінансової безпеки банку доцільно оцінювати в розрізі п'яти рівнів:

- 1) оптимальний (0,80-1,00) – рівень фінансової безпеки банку характеризує ефективне функціонування банку;
- 2) достатній (0,60-0,80) – рівень фінансової безпеки банку передбачає послаблення однієї або декілька компонент безпеки;
- 3) задовільний (0,40-0,60) – рівень фінансової безпеки банку дозволяє виконувати свої функції, але можлива тенденція до зниження рівня фінансової безпеки;
- 4) низький (0,20-0,40) – рівень фінансової безпеки банку дозволяє виконувати не всі свої функції та існує подальша загроза існування банку;
- 5) критичний (0-0,20) – рівень фінансової безпеки банку характеризує збиткову діяльність, банк перебуває на стадії банкрутства або ліквідації.

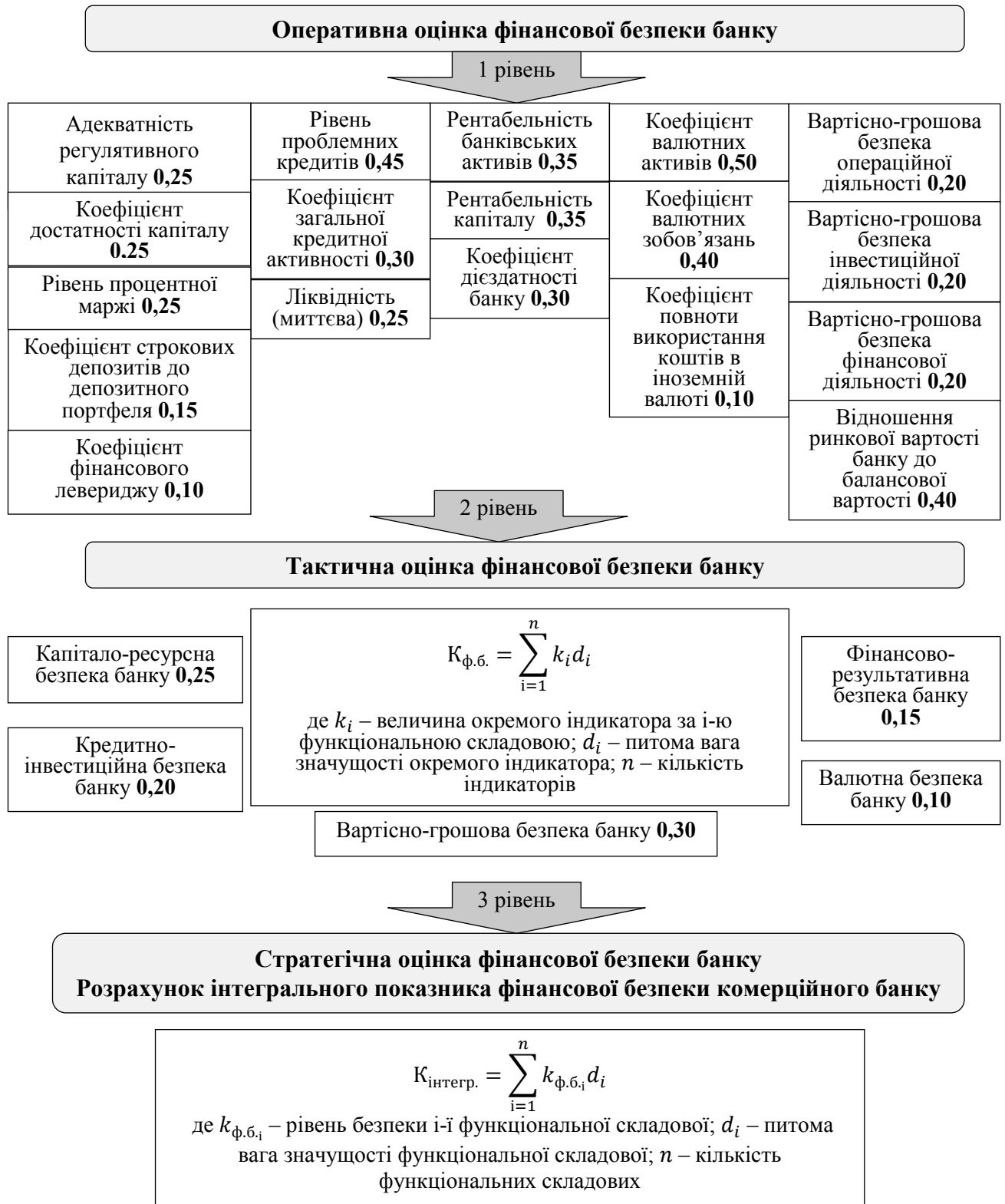

Рис. 3.3. Модель оцінювання рівня фінансової безпеки банку

Джерело: розробка автора на основі [10]

Таблиця 3.1

**Сукупність індикаторів для оцінки рівня фінансової безпеки
комерційного банку**

Найменування показника	Алгоритм для розрахунку	Порогове значення	Питома вага функціональної складової у загальній структурі
А	Б	1	2
Капітало-ресурсна безпека банку (безпека пасивних операцій) (0,25)			
Адекватність регулятивного капіталу	Регулятивний капітал/ сумарні активи і певні позабалансові інструменти, зменшені на суму створених відповідних резервів за активними операціями та на суму забезпечення кредиту	>0,10	0,25
Коефіцієнт достатності капіталу	$(\text{Капітал}/(\text{зобов'язання} + \text{капітал})) * 100\%$	>0,10	0,25
Рівень процентної маржі	Середня процентна ставка по кредитах-середня процентна ставка по депозитам	>0,05	0,25
Коефіцієнт строкових депозитів до депозитного портфелю	Співвідношення строкових депозитів до загального депозитного портфелю	<0,50	0,15
Коефіцієнт фінансового левериджу	Зобов'язання/власний капітал	0-3	0,10
Кредитно-інвестиційна безпека банку (безпека активних операцій) (0,20)			
Рівень проблемних кредитів	Співвідношення проблемних кредитів до загального обсягу виданих кредитів	<0,05	0,45
Коефіцієнт загальної кредитної активності	Співвідношення обсягу кредитного портфелю до загальних активів	<0,75	0,30
Ліквідність (миттєва)	Високоліквідні активи/поточні зобов'язання банку	>0,20	0,25
Фінансово-результативна безпека банку (0,15)			
Рентабельність банківських активів	Співвідношення чистого прибутку до активів банку	>0,01	0,35
Рентабельність капіталу	Співвідношення чистого прибутку до балансового капіталу банку	>0,15	0,35
Коефіцієнт дієздатності банку	Співвідношення загальних витрат до загальних доходів	<0,95	0,30

Продовження таблиці 3.1

А	Б	1	2
Валютна безпека (0,1)			
Коефіцієнт валютних активів	Співвідношення активів в іноземній валюті до загальних активів	<0,4	0,50
Коефіцієнт валютних зобов'язань	Співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до загальних зобов'язань	<0,5	0,40
Коефіцієнт повноти використання коштів в іноземній валюті	Співвідношення обсягу виданих кредитів в іноземній валюті до обсягу залучених коштів в іноземній валюті	<0,9	0,10
Вартісно-грошова безпека банку (0,30)			
Вартісно-грошова безпека операційної діяльності	Співвідношення ринкової вартості банку до операційних грошових потоків	Більше 0	0,20
Вартісно - грошова безпека інвести-ційної діяльності	Співвідношення ринкової вартості банку до інвестиційних грошових потоків	Більше 0	0,20
Вартісно - грошова безпека фінансової діяльності	Співвідношення ринкової вартості банку до фінансових грошових потоків	Більше 0	0,20
Відношення ринкової вартості банку до балансової вартості	Співвідношення ринкової вартості банку до балансової вартості банку	Більше 0	0,40

Примітка: розроблено автором на основі джерела [10]

Апробацію даної методики проводимо на наших вищезгаданих банках. Результати проведених розрахунків тактичної оцінки рівня фінансової безпеки державних банків наведено в таблиці 3.2.

За результатами тактичної оцінки рівня фінансової безпеки державних банків бачимо, що за весь аналізований період рівень капітало-ресурсної безпеки банків був на низькому рівні за винятком ПАТ «Державний Ощадний банк України» у 2015 році. Що стосується кредитно-інвестиційної безпеки державних банків, то за 2013-2016 рр. ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України» характеризувався низьким рівнем, у 2017 р. - задовільним. АТ КБ «Приватбанк» у 2013-2015 рр. - задовільним, у 2016-2017 рр. – низьким. ПАТ «Державний Ощадний банк України» у 2013 - низьким, у 2014-2017 рр. – задовільним. Фінансово-результативна безпека банку трьох банків у збиткові роки була на критичному рівні.